

Transgraniczne kontakty z praktyką w Niemczech, Polsce i Niderlandach

Przewodnik dla szkół

Ten projekt został zrealizowany przy wsparciu finansowym Komisji Europejskiej.
Projekt lub publikacja odzwierciedlają jedynie stanowisko ich autora i Komisja Europejska nie ponosi
odpowiedzialności za umieszczoną w nich zawartość merytoryczną.

Projekt Nr. 518571-LLP-1-2011-DE-COMENIUS-CMP
2011-3640|001-001

Spis treści

1. Wprowadzenie - Europa jako rynek pracy i przestrzeń gospodarcza	3
2. Szkoła i gospodarka otwierają się	7
3. Kontakty z praktyką jako instrument dydaktyczny	10
4. Ponadgraniczne kontakty z praktyką - projekt IMPULS	18
5. Modele dobrych praktyk	33
6. Czego się nauczyliśmy? Przygotowanie jest najważniejsze! .	63
7. Przykłady materiałów dydaktycznych.....	67
8. Bibliografia.....	88

1. Wprowadzenie - Europa jako rynek pracy i przestrzeń gospodarcza

Ponad 200 milionów obywateli, łącznie z mieszkańcami regionów przygranicznych na zewnętrznych granicach UE, zamieszkuje w regionach przygranicznych. Elementem dnia codziennego mieszkających tam ludzi jest przekraczanie granicy w celach rekreacyjnych, kulturalnych lub zawodowych (Ramirez 2012, 20 i nast.). To właśnie w starych regionach przygranicznych UE mobilność jest od dawna codzienną rzeczywistością, jest ona również pożądana i wspierana przez Unię Europejską, ponieważ ma pozytywny wpływ na europejskie procesy integracyjne.

Ponadgraniczna mobilność zyskuje przy tym coraz większe znaczenie w kontekście przemian demograficznych, stanowiących dla całej Europy jedno z największych wyzwań XXI w. Szczególnej aktualności nabierają tu z jednej strony zagadnienia związane z brakiem wykwalifikowanych pracowników, a z drugiej strony zagadnienia związane z dużym bezrobociem wśród młodzieży. Dotyczą one szczególnie peryferyjnych regionów przygranicznych o często słabej strukturze, zagrożonych intensywną emigracją. Brak wykwalifikowanych pracowników można zatem postrzegać jako zagrożenie dla rozwoju gospodarczego w regionach, ale także w całej Europie. Również w tym kontekście mobilność obywateli UE ma często pozytywne skutki, ponieważ może przyczyniać się do lepszej alokacji istniejących pracowników. Prowadzi to z kolei do tego, że w regionach przygranicznych możliwe jest zachowanie wzgl. tworzenie miejsc pracy, czyniących te obszary atrakcyjniejszymi dla ludzi młodych i przeciwdziałające odpływowi kapitału ludzkiego. Regiony przygraniczne, właśnie ze względu na swoje położenie, można postrzegać jako laboratoria dla nowych, innowacyjnych strategii regionalnych na różnych płaszczyznach, obejmujących tworzenie sieci, które wzmacniają współpracę ponadgraniczną. Obejmuje to również szkolnictwo.

Jednak regiony przygraniczne oferują również znajdującym się tam szkołom i przedsiębiorstwom kolejną, szczególną korzyść wynikającą z lokalizacji: jeżeli *region przygraniczny* zostanie jako temat włączony do procesu kształcenia, to uczniowie już na wczesnym etapie będą mogli sprawdzić swoją znajomość języka sąsiadów (dzięki krótkim pobytom), ale także poznać sąsiednie regiony przygraniczne i uwzględnić je we własnym procesie wyboru zawodu. Właśnie tu już na wczesnym etapie uczniowie mogą zapoznać się z zagadnieniem *kompetencji interkulturowych*, które w czasach globalizacji, internacjonalizacji i rosnącej presji konkurencji stają się coraz ważniejsze.

Wymagania na europejskim rynku pracy zmieniają się szybko: od lat 90-tych w Europie postępują zmiany strukturalne, ponieważ procesy tworzenia wartości i zatrudnienie w coraz większym stopniu przenoszone są do sektora usług. Forsowane jest to głównie wskutek informatyzacji, technologizacji i usiecienia procesów roboczych (por. Schiersmann 2002, 5) i nie pozostaje bez wpływu na wymagania rynku pracy oraz kompetencje, jakich oczekuje się

od młodych ludzi wkraczających w życie zawodowe. Mobilność, znajomość języków i umiejętność dopasowania się, na przykład do zawodu wykonywanego w kraju sąsiednim, już dziś traktowane są jako ważne kwalifikacje kluczowe. Postępujące przemiany strukturalne w gospodarce wymuszają również dalsze zmiany poszukiwanych na rynku pracy kwalifikacji. Bez wątpienia poza fachową wiedzą na znaczeniu zyskują soft skills i kompetencje interkulturowe, a także elastyczność.

Ponieważ krajowe systemy szkolnictwa bardzo się od siebie różnią i często hamują mobilność, opracowano już europejskie instrumenty, poprawiające przejrzystość i porównywalność krajowych świadectw i dyplomów, nabytych umiejętności oraz kompetencji. Należą do nich np. europejskie ramy kwalifikacyjne (EQR), ECTS lub EUROPASZPORT. Były one i stale są testowane i optymalizowane w licznych europejskich programach ramowych, jak program Lifelong Learning (2007 - 2013) lub nowy program Erasmus+ (2014 - 2020). Wspólne projekty UE i przeprowadzana w ramach tych projektów wymiana doświadczeń i ekspertyz, mobilność młodzieży i dorosłych (np. wymiana uczniów i nauczycieli, wspieranie nauczycieli w realizacji zajęć dydaktycznych) oraz nowo opracowane koncepcje mają wspierać spajanie wspólnej europejskiej przestrzeni gospodarczej.

Teoretycznie jest to wykonalne i sensowne. Jak jednak zrealizować to w praktyce? Jakie korzyści europejskie regiony przygraniczne mogą odnosić ze swego położenia? Jaki potencjał szkół oraz przedsiębiorstw w regionach przygranicznych można wykorzystać? Jak młodzież może się lepiej przygotować do swego życia zawodowego? I w końcu powstaje też pytanie: Jak można pobudzić mobilność młodzieży, by poprawić alokację i wykorzystanie siły roboczej zarówno na poziomie krajowym, jak i europejskim? I jakich kompetencji potrzebują młodzi ludzie, by móc w przyszłości elastycznie reagować na szybko zmieniające się otoczenie? W jaki sposób może się do tego przyczynić szkolna orientacja zawodowa?

Pytania te znalazły się w centrum projektu UE IMPULS¹, który został zrealizowany w dwóch europejskich regionach przygranicznych (Niemcy-Polska i Niderlandy-Niemcy) w latach 2011-2014.

¹ IMPULS: „Wdrażanie kontaktów z praktyką w przedsiębiorstwach dla nauczycieli i uczniów“

Rys. 1 Regiony przygraniczne w projekcie IMPULS

Siedem szkół ponadpodstawowych poziomu I oraz II, działających w sąsiadujących regionach przygranicznych, opracowało i przetestowało koncepcje, uwzględniające korzyści z lokalizacji szkół w sposób dydaktyczny i metodyczny. W celu wdrożenia opracowanych koncepcji do bieżącej oferty szkół skupiono się zwłaszcza na (szkolnych) związanym z orientacją zawodową środkach oraz na przedmiocie Ekonomia, jako przedmiocie kluczowym. Jako instrumenty dydaktyczno-metodyczne wdrożono kontakty z praktyką w tych przedsiębiorstwach, które mają swoją siedzibę w regionach przygranicznych. Celem projektu było z jednej strony przekazanie młodzieży wiedzy o regionie własnym i sąsiednim, a z drugiej strony zaprezentowanie różnorodności zawodów i możliwości kształcenia zawodowego w regionie przygranicznym. W ramach 20-miesięcznego pilotażowego doskonalenia zawodowego dla nauczycieli opracowano i przetestowano wspólnie pięć modułów dla nauczycieli i uczniów, wspierających realizację ponadgranicznych kontaktów z praktyką w wymienionych już celach:

- **Moduł 1** Analiza regionalnej przestrzeni gospodarczej i rynku pracy
- **Moduł 2** Metodyczne kształtowanie kontaktów z praktyką: (wymiana informacji via IT, wizyty w zakładach, rozpoznanie zakładu, rozpoznanie zawodu i miejsca pracy, pytania do ekspertów (wewnątrzszkolne i pozaszkolne)
- **Moduł 3** Targi pracy jako pozaszkolne miejsce kontaktów z praktyką
- **Moduł 4** Ewaluacja kontaktów z praktyką
- **Moduł 5** Kompetencje interkulturowe

oraz szkolne przyczynki do realizacji ponadgranicznych kontaktów z praktyką (patrz rozdział 5).

Opracowane w niniejszej wytycznej modele dobrych praktyk (rozdział 5) pokazują m. in., w jaki sposób można połączyć przedmiot Ekonomia ze szkolnymi działaniami w zakresie orientacji zawodowej z uwzględnieniem treści interkulturowych i językowych.

Koncepcyjną, metodyczną i dydaktyczną opiekę szkół nad opracowywaniem i testowaniem koncepcji w Niderlandach przejęła szkoła wyższa SAXION, w Polsce - Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wielkopolskim, a także Lubuskie Kuratorium Oświaty. Niemieckie

szkoły wspierał Institut für Ökonomische Bildung w Oldenburgu, który kierował również realizacją całego projektu.

Holandia	Niemcy	Polska
Koordinacja krajowa • Saxion Hogescholen (Fakultet: Business Engineering and Entrepreneurship)	Koordinacja całościowa • Institut Kształcenia Ekonomicznego Non-Profit Sp. z o.o. (Instytut przy Uniwersytecie Carl'a von Ossietzky w Oldenburgu)	Koordinacja krajowa • Kuratorium Oświaty w Gorzowie Wlkp. • Wojewódzki Ośrodek Metodyczny w Gorzowie Wlkp.
Szkoły • ROC van Twente College voor Educatie Zuid (Fakultet: VAVO) • Stichting Openbaar voortgezet onderwijs De Waardenborch	Szkoły • Berufskolleg Ennepetal • Michaelschule Papenburg (Haupt- und Realschule) • Ehm Welk (Oberschule Angermünde)	Szkoły • Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 3 Gorzów Wlkp. • Zespół Szkół Ekonomicznych Międzyrzecz
Przedstawiciel gospodarki • Platovoet, Marco (Międzynarodowy doradca marketingowy)	Izby przemysłowo-handlowe • IPH Wschodnia Brandenburgia we Frankfurcie/n. Odrą • IPH Fryzja Wschodnia w Emden	Izba handlowa • ZIPH - Zachodnia Izba Przemysłowo-Handlowa w Gorzowie Wlkp.

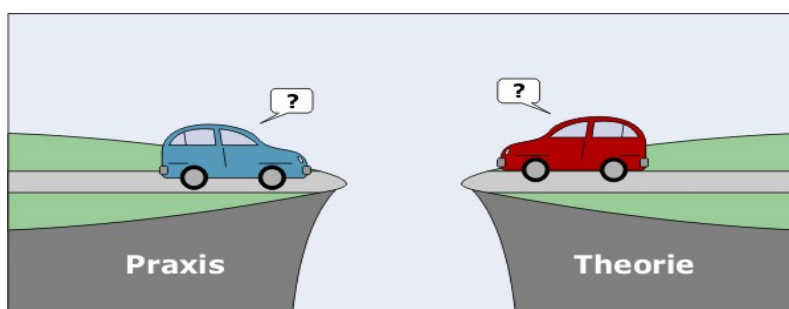
Rys. 2: Konsorcjum projektu

W niniejszym przewodniku, skierowanym do podmiotów w szkolnictwie, przedstawiciele instytucji edukacyjnych, a w szczególności do nauczycieli, przedstawiono koncepcyjne przykłady zajęć szkolnych oraz programów nauczania z wintergrowaną realizacją ponadgranicznych kontaktów z praktyką, które zostały opracowane i przeprowadzone w regionach przygranicznych.

2. Szkoła i gospodarka otwierają się

Szybkie i kompleksowe zmiany na krajowym i europejskim rynku pracy wywierają presję na politykę oświatową i wywołują w niej zmiany, którym podlegają szkoły. Dotyczą one w szczególności stopnia orientacji zawodowej jako zadania nałożonego na szkoły, ponieważ zmieniający się rynek pracy ma bezpośredni wpływ na szkolną orientację zawodową i vice versa.

Jednak również innowacyjne, praktyczne i zorientowane na działanie przekazywanie wiedzy ekonomicznej nie wyczerpuje jeszcze wszystkich potencjałów. Z punktu widzenia szkoły współpraca z gospodarką pogłębia fachowe i metodyczne kompetencje poprzez unaocznienie często abstrakcyjnych kontekstów ekonomicznych. Dla wszelkiego rodzaju kontaktów z praktyką konieczne jest zatem ich systematyczne włączanie do przeprowadzanej w ramach zajęć analizy ekonomicznych struktur i teorii. Dzięki konfrontacji z rzeczywistymi ekonomicznymi strukturami i procesami można połączyć teorię z praktyką. Kontakt z praktyką umożliwia w oparciu o wiedzę teoretyczną zrozumienie doświadczeń z praktyki, ich uporządkowanie i wyjaśnienie.

Rys. 3: Łączenie teorii z praktyką

Funkcja współpracy szkoły i gospodarki jest więc w najwyższym stopniu celowa, chociaż także bardzo wymagająca. Dzięki bezpośredniemu wglądowi w rzeczywistość świata zawodowego, gospodarczego i świata pracy szkoła „trzyma rękę na pulsie” i z bliska obserwuje zachodzące zmiany, np. w odniesieniu do poszukiwanych kwalifikacji, profili wymagań lub postępujących przemian struktur gospodarczych i zawodowych. Współpraca szkoły i gospodarki sprzyja zatem

- stałej wymianie oraz
- wspólnemu kształtowaniu szkolnych i pozaszkolnych form nauczania.

Konieczność otwarcia się szkoły na gospodarkę uzasadniona jest zobowiązaniem wobec uczniów do ich przygotowania do przyszłego życia zawodowego. Szkoły ponoszą tym samym odpowiedzialność za przekazanie uczniom nie tylko wiedzy fachowej, lecz także kompetencji, istotnych dla rynku pracy i ułatwiających uczniom przejście ze szkoły do życia zawodowego.

Przyswajanie kompetencji przez uczniów jest przy tym skuteczniejsze, gdy nauka w szkole powiązana jest z rynkiem pracy (OECD 2012, 7). Szkoły mają przy tym do dyspozycji liczne pozaszkolne miejsca nauki (patrz rys. 4).

Rys. 4: Szkolne i pozaszkolne miejsca nauki

Wobec tego szkoły starają się tworzyć takie formy nauczania i nauki, które umożliwią im wywiązanie się ze swoich zobowiązań w zakresie polityki oświatowej (wytyczne i zarządzenia ministerialne), a równocześnie pozwolą na spełnienie wymagań lokalnego, regionalnego, krajowego oraz - jeżeli to możliwe - europejskiego rynku pracy. Interakcja oświata-polityka-gospodarka stanowi dla współpracy szkół i przedsiębiorstw fundamentalną ramę działania i wpływa na jej formę. Ostatecznie obie strony są przy realizacji przyszłych zadań społecznych i gospodarczych zależne od siebie ale i na siebie zdane.

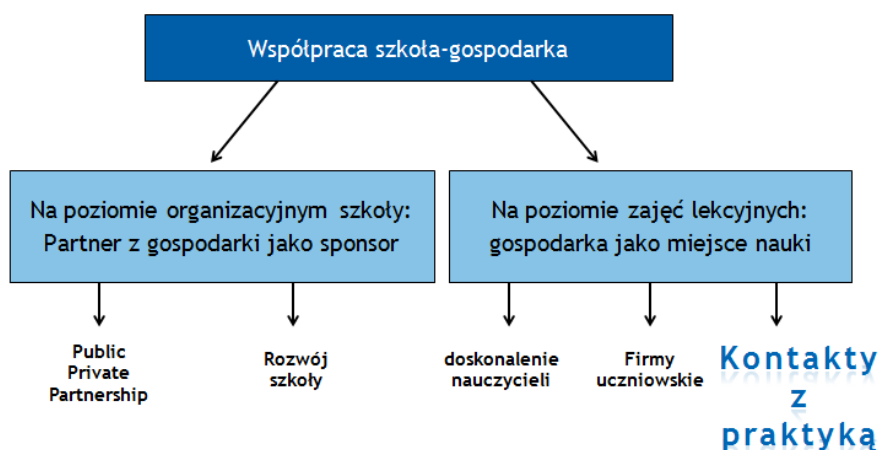
Warunkiem otwarcia się szkoły na gospodarkę i przedsiębiorstwa jest jednak równoczesne otwarcie się gospodarki na szkoły. Dopiero to tworzy podstawę takiej współpracy, która może przynieść obopólne korzyści. Cele współpracy szkoły i przedsiębiorstw odnoszą się wg Hoefusa (2013, 91) najczęściej do szkoły, „np. w tym sensie, że treści nauczane w szkole wzbogacają się o kolejne komponenty, zorientowane na uczniów metody dydaktyczne zostają włączone do zajęć, do edukacji szkolnej włączeni zostają kolejni partnerzy, a szkoła jako miejsce nauki zostaje poszerzona o kolejne miejsca nauki. Istnieją jednak również argumenty za współpracą z punktu widzenia przedsiębiorstwa. Bowiem dopiero „komplementarna kooperacja“ może być traktowana jako trwała.“

Poniżej zestawiono kilka argumentów przemawiających za współpracą ze szkołami z punktu widzenia przedsiębiorstwa². Kooperacja umożliwia:

- pierwszy kontakt i ew. łączność z potencjalnymi przyszłymi uczniami zawodu (tzw. „efekt przyklejania się“)
- stworzenie podstawy dla wymiany między szkołą a zakładem, dzięki której możliwa będzie długoterminowa kooperacja.
- kształcącym określenie, jakim kwalifikacjom i kompetencjom przy wykonywaniu określonych zawodów przypisane będzie znaczenie kluczowe.
- prezentację przedsiębiorstwa i jego procesów zakładowych.
- zakładowi przygotowanie młodzieży do przyszłego życia zawodowego, wspierając przy tym procesy uczenia się, często odcięte od realiów rynku pracy.
- skorygowanie fałszywych wyobrażeń uczniów w odniesieniu do realiów pracy w przedsiębiorstwach.
- rozbudzenie zainteresowania uczniów określonymi zawodami.
- wskazanie uczniom możliwych dróg rozwoju zawodowego w regionie.
- zaprezentowanie atrakcyjności regionu oraz korzyści wynikających z jego położenia.

Ten wybór argumentów uwidacznia wartość dodaną, którą oferuje otwarcie się przedsiębiorstw na szkoły ogólnokształcące. Od której strony wyjdzie inicjatywa współpracy, jest przy tym drugorzędne, ważne jest, by uczynić pierwszy krok, gdyż tylko w ten sposób możliwa będzie komplementarna kooperacja.

Podsumowując, można generalnie rozróżnić dwie płaszczyzny współpracy między szkołą a gospodarką z przykładowymi formami jej realizacji, łączącymi obie zainteresowane strony:

Rys. 5: Formy współpracy szkoła-gospodarka

Kontaktami z praktyką jako instrumentem dydaktycznym zajmiemy się w kolejnym rozdziale.

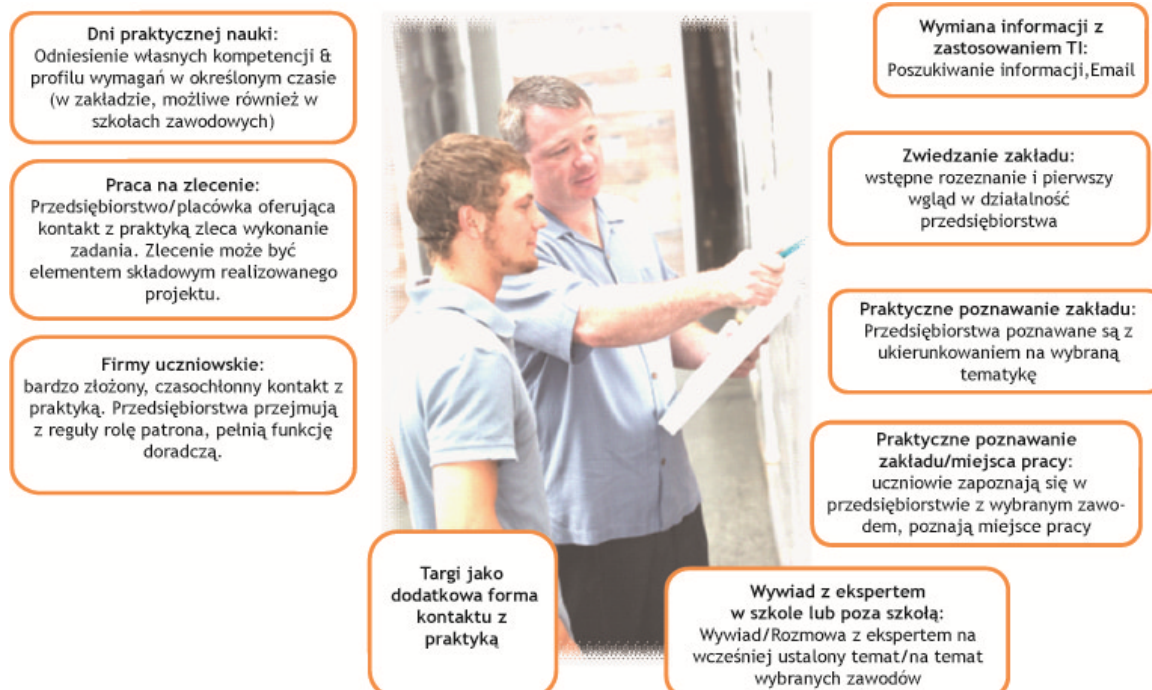
² W oparciu o: Hüchtermann, M. et al., 3 oraz wyniki zewnętrznej ewaluacji projektu IMPULS

3. Kontakty z praktyką jako instrument dydaktyczny

Jak już wspomniano w rozdziale 2, do zadań szkoły poza przekazywaniem wiedzy teoretycznej należy również tworzenie odniesień do realnego życia. Kontakty z praktyką, rozumiane jako spotkania uczniów z rzeczywistością pozaszkolną (w przedsiębiorstwach, stowarzyszeniach itd., por. rys. 4) można z powodzeniem traktować jako instrumenty dydaktyczne wzgl. jako pedagogiczne okna na gospodarkę i społeczeństwo, tworzące odniesienia do realnego życia. Włączenie kontaktów z praktyką do procesów nauczania oferuje uczniom interesującą dydaktyczno-metodyczną zmianę i jednocześnie tworzy nowe formy nauki, zdobywania doświadczeń i możliwości swobodnego rozwoju, wspierające szkolne procesy nauczania i uczenia się

- samodzielnej,
- kooperacyjnej,
- odkrywczej,
- autentycznej oraz
- praktycznej nauce.

Jakie jednak formy działania oraz nauczania i uczenia się możliwe są w praktyce między szkołami a przedsiębiorstwami? Rys. 6 przedstawia różne metodyczno-dydaktyczne pomysły na ich realizację:

Rys. 6: Dydaktyczne formy kontaktów z praktyką

Każda z przedstawionych na **rys. 6** form działania wykazuje różne cechy w odniesieniu do jej realizacji, dlatego cel dydaktyczny definiuje tu wybór odpowiedniej metody. Bliższy opis cech metody w połączeniu z istotnymi dla projektu IMPULS treściami przedstawiono w **Tab. 1**.

Metody	(Treściowo) szczególnie przydatne do...	Wskazówki organizacyjne
Wymiana informacji via Internet	Celowe pozyskiwanie informacji	■ Korzystanie z mediów społecznościowych ■ Strony internetowe przedsiębiorstwa ■ Odszukanie właściwej osoby w przedsiębiorstwie w celu pozyskania informacji ■ Gromadzenie informacji dla zadania grupowego uczniów
Wywiad z ekspertem (wewnętrzny, zewnętrzny)	■ Regionalna przestrzeń gospodarcza; rynek pracy, branże, przedsiębiorstwa (organizacja, marketing, sprzedaż itd.) i inne ■ Opracowanie biografii zawodowych, wymagania i zadania robocze w wybranych zawodach, kontrola teczek kandydatów, symulacje rozmów kwalifikacyjnych	■ Uzgodnienie terminu ■ Wielkość grupy może (w przypadku zewnętrznego) wywiadu z ekspertem odgrywać rolę (wielkość pomieszczeń na miejscu).
Praktyczne poznawanie zakładu	■ Branże, lokalizacja/region, produkcja, sprzedaż, marketing itd. ■ Zawody i grupy zawodów w przedsiębiorstwie (szanse na awans, wymagania, zadania, zakres kompetencji), procesy robocze	■ Uzgodnienie terminu ■ Wielkość grupy ma wpływ na metodyczno-dydaktyczną realizację na miejscu; uczniów należy uwzględnić ew. podzielenie uczniów na grupy, realizujące praktyczne poznawanie zakładu równolegle lub następujące po sobie.
Rozpoznanie zawodu i miejsca pracy	Rozpoznanie wybranych zawodów i środowiska pracy, biografie zawodowe, codzienność w wykonywanym zawodzie, kwalifikacje, doświadczenie szkolne/zawodowe najczęściej w połączeniu z wywiadem z ekspertem	
Wizyta w zakładzie	Ogólny przegląd działalności przedsiębiorstwa: ■ różnorodność zawodów w	

	przedsiębiorstwie, ■ klasyfikacja przedsiębiorstw (i zawodów) w branżach regionu, ■ ew. przedsiębiorstwo/branża w kontekście międzynarodowym	
Miejsce nauki targi	■ poznawanie: - różnorodności zawodów (zależnie od profilu wybranych targów: w regionie lub ponadregionalnie, zależnie lub niezależnie od branży), - określonych zawodów w wybranych przedsiębiorstwach /u określonych wystawców, - właściwych dla zawodu kwalifikacji w wybranych zawodach, procesów rekrutacyjnych, szans na awans (np. za pomocą kontroli teczki kandydata) ■ Rozważenie: - kontekstu tematycznego branży i przedsiębiorstwa (regionalne, ponadregionalne, międzynarodowe) - wymaganych kwalifikacji w wybranych zawodach	■ Zwykle możliwe jest ustalenie terminów rozmów z wystawcami targowymi. ■ szczególnie przydatne do indywidualnych rozmów/doradztwa u wystawców, tym samym do bezpośredniego kontaktu uczniów z potencjalnymi pracodawcami (do kontroli wyobrażeń zawodowych i szans na awans) ■ lub do „ogólnego“ przeglądu branż(y) (na poziomie regionalnym, ponadregionalnym i międzynarodowym) i przedsiębiorstw oraz profili zawodowych (jako wstęp do zagadnienia)
Dni nauki praktycznej	■ Test zainteresowań, zdolności i umiejętności ■ Rozważenie przyswojonej wiedzy ■ Poznanie własnych mocnych i słabych stron ■ Możliwość poprawy własnych kompetencji w zakresie testowanego zawodu	Wymagają integracji koncepcyjnej na poziomie organizacji szkolnej, ponieważ można je realizować cyklicznie w ciągu roku szkolnego. Istnieje możliwość organizacji jednorazowej dnia nauki praktycznej porównywalnego do praktyki dziennej lub włączenie np. raz w tygodniu dni nauki praktycznej w zakładzie.
Praca zlecona	■ Test zainteresowań, zdolności i	Zalecane zwłaszcza w

	umiejętności ■ Rozważenie przyswojonej wiedzy z bezpośrednim partnerem praktyki przedsiębiorstwo jako zleceniodawca ■ Poznanie własnych mocnych i słabych stron ■ Ćwiczenie kompetencji w zakresie prezentacji i sprzedaży ■ Soft skills (zorientowanie na zespół, niezawodność, umiejętności organizacyjne i świadomość odpowiedzialności)	połączeniu ze zrealizowanym wcześniej praktycznym poznawaniem przedsiębiorstwa i /lub zawodów.
Firma uczniowska	■ Test zainteresowań, zdolności i umiejętności ■ Identyfikacja własnych mocnych i słabych stron ■ Sprecyzowanie własnych życzeń zawodowych ■ Rozważenie przyswojonej wiedzy ■ Soft skills (zorientowanie na zespół, niezawodność, umiejętności organizacyjne i świadomość odpowiedzialności)	■ Duża dydaktyczna wartość dodana (zarówno z punktu widzenia ekonomiki zakładu, jak i w kontekście orientacji zawodowej) ■ Przedsięwzięcie, jakie należy zaplanować na co najmniej jeden rok szkolny.

Tab. 1: Zastosowanie kontaktów z praktyką w orientacji zawodowej

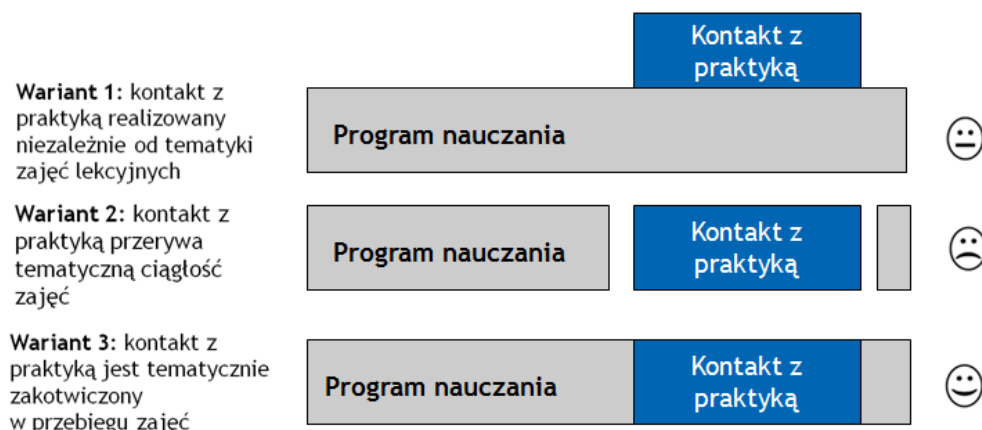
Przy realizacji kontaktów z praktyką wyraźnie zalecane są metodyczno-dydaktyczne formy mieszane. Zaleca się np., by do praktycznego poznawania przedsiębiorstwa, w ramach którego uczniowie poznają np. różne zawody, włączyć jedną lub kilka rozmów z ekspertami.

Jak wynika z Tab. 1 kontakty z praktyką można stosować przy realizacji najróżniejszych celów dydaktycznych. Dlatego należy starannie rozważyć, kiedy zastosowanie kontaktów z praktyką w procesie dydaktycznym jest najsensowniejsze. Jeżeli nauczyciel skoncentruje się na temacie *Zawody w regionie*, to kontakty z praktyką mogą

- być stosowane do zainicjowania indywidualnej analizy życzeń zawodowych (np. za pomocą firmy uczniowskiej lub wycieczki dydaktycznej na targi, wzgl. poprzez spotkania z przedstawicielami grup zawodowych, które rozbudzą zainteresowania uczniów) w procesie orientacji zawodowej, lub
- służyć kontroli i porównaniu wyobrażeń zawodowych z rzeczywistością (np. rozpoznanie zawodu, pracy, rozmowy z ekspertami, dzień nauki praktycznej), lub

- wspierać młodzież przy planowaniu i realizacji poszczególnych etapów edukacyjnych, jeżeli sprecyzowali już oni swoje życzenia zawodowe.

Jednak niezależnie od wyboru metody zastosowanie kontaktów z praktyką jest dydaktycznie sensowne tylko wtedy, jeżeli służy ono wypracowaniu określonego aspektu w szerszym kontekście treściowym. Oznacza to, że uczniowie są przygotowywani do kontaktów z praktyką w idealnym przypadku w ramach zajęć szkolnych, a zebrane doświadczenia i wrażenia można wraz z nauczycielem systematyzować i analizować (patrz [rys. 7](#)).

Rys. 7: Kontakty z praktyką i przebieg zajęć szkolnych

Ponieważ praktyczne poznawanie zawodów, zakładu i targów oraz zagadnienia związane z orientacją zawodową są szczególnie bliskie przedmiotowi Ekonomia, a w ramach tego przedmiotu zwłaszcza zalecana jest zorientowana na działanie nauka na rzeczywistym przykładzie, zaleca się wybranie przedmiotu ekonomia (wzgl. innych przedmiotów ekonomicznych) jako przedmiotu podstawowego i połączenie działań w zakresie orientacji zawodowej z zagadnieniami omawianymi w ramach tego przedmiotu. To połączenie ma taką korzyść, że efekt win-win, który jest celem kontaktów z praktyką, można wykorzystać zarówno w ramach przedmiotu Ekonomia, jak i w ramach orientacji zawodowej. Podczas gdy z jednej strony uczniowie mają możliwość wglądu w praktykę zawodową, uzyskują równocześnie wiedzę o zakładowych i ekonomicznych związkach przyczynowo-skutkowych na miejscu, która może być tematyzowana w kontekście zajęć ekonomicznych.

Należy również szczególnie podkreślić, że zakotwiczenie środków związanych z orientacją zawodową w przedmiocie Ekonomia sprzyja poznawaniu własnego regionu i może stanowić wsparcie w uświadamianiu atrakcyjności regionu w kontekście rozwoju zawodowego. Elementem łączącym przedmiot Ekonomia i działań związanych z orientacją zawodową są zwłaszcza takie tematy jak:

- (Moja) przestrzeń gospodarcza i rynek pracy (gospodarka regionalna),
kluczowe branże w regionie, analiza stanu infrastruktury w regionie, rynek pracy i stan kształcenia, demografia, znaczenie poszczególnych przedsiębiorstw dla regionu, dla gminy, w obrębie branży, internacjonalizacja regionu, właściwe dla branży zawody w przedsiębiorstwie

- Procesy robocze w przedsiębiorstwie, w miejscu pracy, zawodowy dzień powszedni
forma prawna, kierowanie i zarządzanie przedsiębiorstwem, organizacja przedsiębiorstwa, zaopatrzenie, produkcja, zbył (marketing, opracowywanie produktu, reklama, kształtowanie cen, polityka cenowa, orientacja rynkowa), stan konkurencji, sytuacja eksportowa, sytuacja importowa, kadry, polityka kadrowa, skład załogi, organizacja pracy, struktura społeczna, struktura płac (koszty robocizny, dodatkowe koszty robocizny)
- Ekonomiczne i społeczne związki przyczynowo-skutkowe
przemiany strukturalne w moim regionie, branże w moim regionie, regionalne i międzynarodowe przedsiębiorstwa w regionie, znaczenie przedsiębiorstwa dla regionu, gminy, w obrębie branży
- Tendencje na lokalnym rynku pracy:
Jakie zawody, jakie szanse zawodowe, jakie cechy charakteru i soft skills są korzystne? Jakie istnieją specyficzne dla branży zawody (np. w lokalnych przedsiębiorstwach)?
- Bycie przedsiębiorcą / własna działalność gospodarcza
założenie przedsiębiorstwa (lokalizacja, kapitał, personel), kryteria, jakie doprowadziły do aktualnej organizacji przedsiębiorstwa, środki pieniężne i przepływ środków pieniężnych w zakładzie? Przedstawiciele zawodów i ich kwalifikacje oraz zadania w przedsiębiorstwie itd.
- itd.

Kontakty z praktyką dają uczniom możliwość wglądu do autentycznego świata zawodowego. Zdobywanie wiedzy o zawodach i zawodowej codzienności w warunkach praktycznych oraz praktyczne doświadczanie kompetencji zawodowej motywuje młodzież do zajmowania się własnymi perspektywami zawodowymi i może mieć wręcz pozytywny wpływ na uczniów osiągających słabsze wyniki w nauce³.

Kontakty z praktyką mogą być poza nabywaniem wiedzy o zawodach i ekonomicznych związkach przyczynowo-skutkowych również wykorzystywane do wspierania takich kompetencji, jak praca zespołowa i umiejętność komunikacji, jeżeli nauczyciel włączy odpowiednie formy nauczania i nauki do fazy przygotowawczej i doskonalącej, jak np. praca grupowa. Podobnie wspólne rozwiązywanie zadań w mieszanych grupach uczniów (uczniowie z Polski i Niemiec wzgl. z Niderlandów i Niemiec) w ramach ponadgranicznych kontaktów z praktyką okazuje się szczególnie korzystne dla wspierania kompetencji interkulturowych.

³ Więcej o przygotowaniu, realizacji i ewaluacji kontaktów z praktyką można przeczytać w module 2: Metodyczne kształtowanie kontaktów z praktyką: (wymiana informacji via IT, wizyta w zakładzie, rozpoznanie zakładu, rozpoznanie zawodu i miejsca pracy, wywiad z ekspertem (w szkole i poza szkołą) na stronie głównej projektu: www.impuls-transfer.eu. Można tu również znaleźć materiały, wspierające realizację ponadgranicznych kontaktów z praktyką.

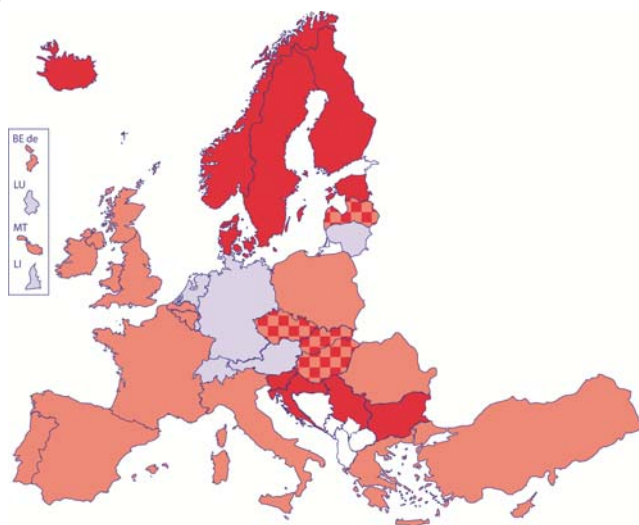
Realizacja projektu IMPULS w regionach przygranicznych Niderlandy-Niemcy i Niemcy-Polska została przedstawiona w kolejnych rozdziałach. Podczas gdy w rozdz. 4 przedstawiono warunki ramowe i środki przygotowawcze podejmowane przez uczestniczące w projekcie szkoły, rozdz. 5 przedstawia wybrane przykłady dobrych praktyk w zakresie realizacji ponadgranicznych kontaktów z praktyką w obu europejskich regionach przygranicznych. Rozdział 6 zawiera zbiór doświadczeń „czego się nauczyliśmy?“, które chcielibyśmy przekazać innym zainteresowanym. Niniejszy przewodnik uzupełniają listy kontrolne dla przedsiębiorców i nauczycieli, oraz wybrane materiały dydaktyczne, opracowane w ramach projektu IMPULS (rozd. 7).

4. Ponadgraniczne kontakty z praktyką - projekt IMPULS

Pierwszym dużym wyzwaniem podczas realizacji ponadgranicznych kontaktów z praktyką jest analiza różnych systemów kształcenia w odnośnych krajach. Jeżeli niemieckie przedsiębiorstwo chce np. zaoferować uczniom z Francji lub Czech kontakt z praktyką, to musi ono wiedzieć, jaki typ szkoły, jaka klasa porównywalne są z typem szkoły i klasą w niemieckich szkołach. To samo dotyczy szkół, które chciałyby nawiązać współpracę z zakładem zagranicznym w sąsiednim regionie. Również dla nich pomocne jest poznanie systemu kształcenia kraju sąsiedniego, aby móc ocenić i porównać, który poziom kształcenia i nauki spełnia ew. warunek realizacji kontaktu z praktyką.

Porównanie systemów kształcenia w Niemczech, Polsce i w Niderlandach

Nawet jeżeli na pierwszy rzut oka krajowe systemy kształcenia znacznie się od siebie różnią, to przy porównaniu wszystkich europejskich krajów zwraca uwagę fakt, że Europę można podzielić na trzy (wzgl. cztery) modele organizacyjne (patrz rys.8), w obrębie których struktura obowiązkowego kształcenia szkolnego (z obowiązkowym kształceniem w pełnym wymiarze czasu) jest podobna:

Rys. 8: Główne modele poziomu podstawowego i średniego I w Europie 2013/2014 w Eurydice (2013):
Struktura europejskiego systemu kształcenia 2013/2014: wykresy schematyczne

- Kraje oznaczone kolorem czerwonym posiadają ciągły jednolity system obowiązkowego kształcenia, tzn. oferta kształcenia jest realizowana w sposób ciągły dla wszystkich uczniów bez podziału na poziom podstawowy i średni I począwszy od 6-tego lub 7-mego

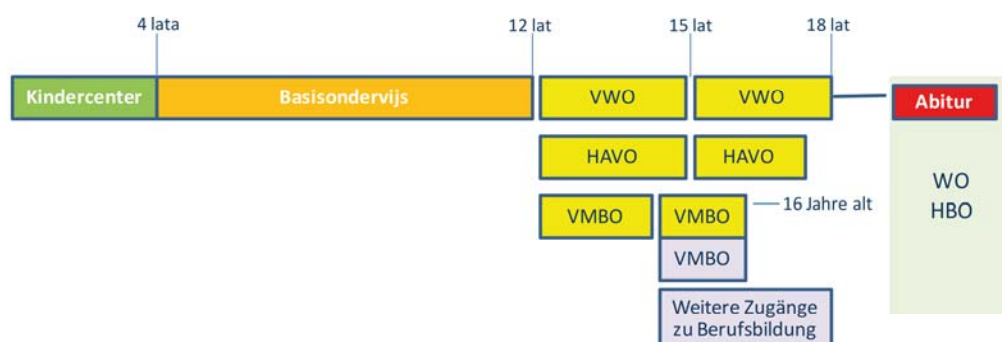
- do 14-tego, 15-tego lub 16-tego roku życia. Wszyscy uczniowie otrzymują ogólne wykształcenie szkolne.
- Kraje oznaczone kolorem różowym obejmują większą część Europy i charakteryzują się wspólnym podstawowym programem nauczania, tzn. po ukończeniu poziomu podstawowego wszyscy uczniowie przechodzą do poziomu średniego I i kontynuują naukę według wspólnego planu podstawowego w ramach ogólnego kształcenia szkolnego.
 - Kraje oznaczone czerwono-różową kratką to forma mieszana, tzn. z jednej strony istnieje powszechne, jednolite i ciągłe kształcenie obowiązkowe do 14-tego, 15-tego lub 16-tego roku życia. Począwszy od 10-tego do 13-tego roku życia uczniowie mogą na określonych poziomach nauczania szkolnego uczęszczać do osobnych instytucji edukacyjnych poziomu średniego I lub II.
 - Dla krajów oznaczonych kolorem szarym charakterystyczny jest zróżnicowany poziom średni I. Po ukończeniu poziomu podstawowego na początku lub w toku poziomu średniego I uczniowie kontynuują naukę odpowiednio do różnych poziomów kształcenia lub specyficznych szkół w ramach poziomu ogólnokształcącego.

Kontynuacją obowiązkowego kształcenia szkolnego jest np. poziom kształcenia zawodowego lub dalszy poziom ogólnokształcący (Sek II), który w niektórych krajach UE traktowany jest jako obowiązkowy w niepełnym wymiarze. W Niemczech i w Polsce obowiązek kształcenia w niepełnym wymiarze trwa do 18-tego roku życia, w Niderlandach i na Węgrzech jako jedynych 2 krajach UE kształcenie szkolne w pełnym wymiarze obowiązkowe jest do 18-tego roku życia.

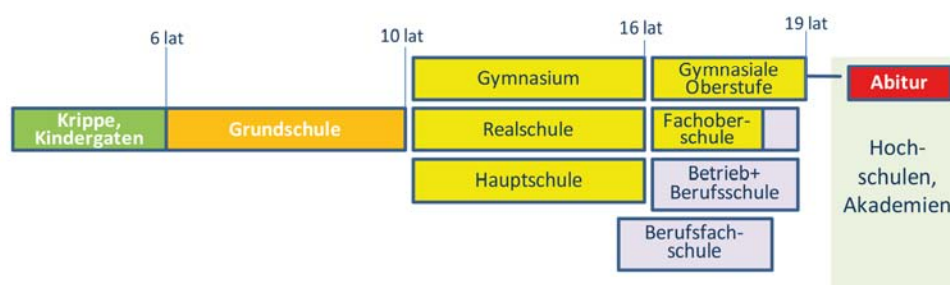
Jeżeli przyjrzeć się bliżej systemom kształcenia w trzech biorących udział w projekcie krajach, to okazuje się, że Niderlandy i Niemcy w swojej strukturze organizacyjnej zróżnicowanego obowiązkowego kształcenia szkolnego tworzą wspólną grupę. Polska jest tu wprawdzie wraz z dużą częścią innych krajów europejskich zestawiona podobnie, różni się jednak w odniesieniu do powszechnego, ciągłego i jednolitego kształcenia obowiązkowego od modelu niemieckiego i niderlandzkiego.

Szczegółowe porównanie podziału systemów kształcenia z poziomem podstawowym, średnim i wyższym w trzech odnośnych krajach przedstawiono na **rys. 9**:

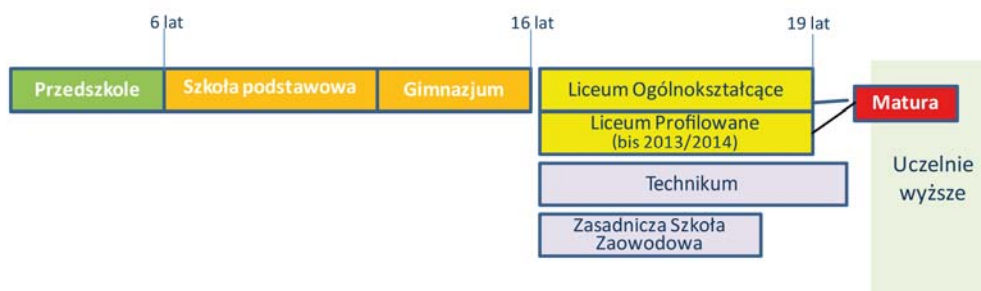
Niederlandy:

Niemcy:

Polska:

Legenda:

Rys. 9: Porównanie systemów kształcenia w Polsce, Niemczech i w Holandii

Z rys. 9 wynika jasno, że we wszystkich trzech krajach maturę i ukończenie studiów osiąga się formalnie w tym samym wieku, nawet jeżeli uczniowie rozpoczynają naukę szkolną w różnym wieku (z reguły w Niderlandach w wieku 4-5 lat, w Niemczech i w Polsce w wieku 6 lat). Różnice obecne są najczęściej w podziale szkół podstawowych i średnich oraz na wyższym poziomie kształcenia. Wyraźne jest tu wymienione już wcześniej zróżnicowanie w obrębie poziomu średniego. Zwłaszcza kształcenie zawodowe z różnymi wariantami - zależnie od kraju - zajmuje tu szczególną pozycję. Wyróżnia się początek kształcenia zawodowego „kształcenie zawodowe” już w wieku 12 lat w Niderlandach. Ponadto dualny system kształcenia zawodowego, jak ten praktykowany w Niemczech, jest dotychczas w Europie czymś wyjątkowym. Niektóre kraje UE, dotyczy to szczególnie Niderlandów oraz w wąskim zakresie Polski, zbliżają się do niemieckiego dualnego systemu kształcenia zawodowego, poprzez uzupełnianie klasycznego szkolnego kształcenia zawodowego ciągłymi praktykami w przedsiębiorstwie. Szersza analiza tego zagadnienia nie jest w tym miejscu możliwa⁴.

Aby na zakończenie pokazać, w jakim stopniu kontakty z praktyką w połączeniu z orientacją zawodową można wdrożyć do poszczególnych szkolnych systemów ogólnokształcących (DE, PL i NL) lub przynajmniej realizować je w sposób modelowy, należy jeszcze głębiej przyjrzeć się poszczególnym ramowym wytycznym w zakresie polityki oświatowej, zarządzeniom ministerialnym, planom nauczania w poszczególnych krajach. Przy tej analizie natrafiamy na dodatkowe utrudnienie w przypadku Niemiec. W Polsce i w Niderlandach kształcenie szkolne i zawodowe należy do kompetencji Ministerstwa Oświaty. W Niemczech kształcenie zawodowe jest zadaniem krajowego Ministerstwa Oświaty, jednak kształcenie szkolne podlega poszczególnym landom, a tym samym 16 różnym ministerstwom i senatom. Skutkiem tego jest wewnętrzne zróżnicowanie polityki oświatowej w obrębie Niemiec, co powoduje, że kształtowanie współpracy w ramach ogólnokształcącego systemu szkolnego między wieloma landami jest często trudniejsze niż między krajami europejskimi.

Szkolne warunki ramowe w krajach uczestniczących w projekcie: w jaki sposób możliwe jest zakotwiczenie kontaktów z praktyką w organizacji szkolnej?

Szkolne warunki ramowe definiują formalne pole działania siedmiu uczestniczących w projekcie IMPULS szkół, przy udziale których przetestowane zostało przedsięwzięcie pilotażowe. Wynikające z planu nauczania wytyczne ramowe tworzą przy tym istotną podstawę decyzyjną przy analizie, w jakich zajęciach szkolnych można zakotwiczyć ponadgraniczną orientację zawodową i akademicką oraz kontakty z praktyką w ich realizacji na poziomie organizacji szkolnej i realizacji lekcji. Uzasadniało to analizę wytycznych

⁴ patrz w tym celu np. Centrum Wspierania Kształcenia Zawodowego CEDEFOP w Europie www.cedefop.europa.de; dla Niemiec, Narodowe Ministerstwo Oświaty BMBF www.bmbf.de, Federalny Instytut Kształcenia Zawodowego BIBB www.bibb.de, DIHK www.dihk.de/, Centralne Stowarzyszenie Rzemiosła Niemieckiego www.zdh.de; w Polsce, Narodowe Ministerstwo Oświaty www.men.gov.pl oraz Stowarzyszenie Rzemiosła Polskiego www.zrp.pl; w Niderlandach, Narodowe Ministerstwo Oświaty www.rijksoverheid.nl, centralne instytucje edukacyjne, jak www.roc.nl/ oraz Fundacja dla Współpracy między Kształceniem Zawodowym a Gospodarką www.s-bb.nl

ramowych w zakresie polityki oświatowej i programów nauczania w odniesieniu do orientacji zawodowej i kontaktów z praktyką na poziomie ponadpodstawowym dla szkół w regionach przygranicznych Polska-Niemcy (województwo Lubuskie-Brandenburgia) oraz w regionie przygranicznym Niemcy-Niderlandy (landy Dolna Saksonia i Północna Nadrenia-Westfalia oraz region Twente w Niderlandach). Poniższe wskaźniki okazują się pomocne jako siatka analizy dla porównania dwóch krajów (Polska i Niderlandy) i trzech landów (Niemcy):

- a. forma szkoły (została wybrana przed rozpoczęciem projektu)
- b. klasa
- c. ewentualne przedmioty podstawowe
- d. deputaty czasowe
- e. Kto realizuje orientację zawodową i akademicką oraz kontakty z praktyką?
- f. Kto koordynuje orientację zawodową i akademicką oraz kontakty z praktyką?
- g. Kto realizuje doradztwo zawodowe w procesie orientacji zawodowej?

Podczas gdy wybór formy szkoły (wskaźnik a.) miał miejsce już przed rozpoczęciem projektu, analizę szkolnych warunków ramowych przeprowadzono wspólnie z uczestniczącymi w projekcie szkołami. Wyniki analizy przedstawiono na [rys.10](#). Wyniki stanowiły podstawę dla wspólnego ustalenia ewentualnych (również ponadprzedmiotowych) punktów wyjścia oraz zdefiniowania dydaktycznej wartości dodanej realizowanych ponadgranicznych kontaktów z praktyką dla każdej ze szkół.

Kraj/ wskaźnik	Forma szkoły	Klasa	Deputaty czasowe	Możliwe zakotwiczenie w przedmiocie szkolnym	Kto koordynuje/realizuj e orientację zawodową /kontakty z praktyką?	Kto realizuje doradztwo zawodowe?
Polska	Gimnazjum	7.+8.+9. (13-16 rok życia)	min. 65 h w ciągu 3 lat	wiedza o społeczeństwie (polityka i gospodarka)	wykwalfikowani nauczyciele, pedagodzy szkolni, szkolni doradcy zawodowi	• doradztwo zawodowe realizowane równolegle, indywidualnie wg potrzeb uczniów • pedagodzy szkolni z kwalifikacjami do doradztwa zawodowego lub • podmioty zewnętrzne (psychologowie, doradcy zawodowi z agencji pracy itd.) • brak deputatu godzinowego
	Liceum	10.11.12. (16.-19. rok życia)	60 h + 30 h w ciągu 3 lat	podstawy przedsiębiorczości + ekonomia w praktyce	wykwalfikowani nauczyciele, pedagodzy szkolni, szkolni doradcy zawodowi	
Niderlandy	Havo	poziom 3	50 min. tygodniowo	Profil ekonomia & społeczeństwo	wykwalfikowani nauczyciele	wychowawca klasy jest doradcą akademickim i zawodowym
	Havo	poziom 4 & 5	80 h na 2 lata	LOB kariera + orientacja (obowiązkowa) + IBC (International Business Class)	wychowawca klasy & szkolni doradcy zawodowi (dziekan)	wychowawca klasy & szkolni doradcy zawodowi (dziekan)
Niemcy - Dolna Saksonia	Szkoła średnia (Oberschule)	8.-10.	30 dni praktyk na 2 lata	ekonomia	koordynatorzy BO (+ wychowawcy klasowi lub wykwalfikowani nauczyciele)	• zewnętrznii doradcy zawodowi z agencji pracy • doradztwo zawodowe realizowane równolegle, indywidualnie wg potrzeb uczniów • brak deputatu godzinowego
	Szkoła średnia	8.	2 h tygodniowo 2 h tygodniowo	ekonomia + profil ekonomiczny	wykwalfikowani nauczyciele	

	(Oberschule)	9. + 10.	+ 2 h lub 4 h tygodniowo fakultatywnie	+ przedmiot fakultatywny gospodarka		
Niemcy- Brandenburg ia	Szkoła średnia (Oberschule)	9. + 10.	25 dni praktyk na 2 lata	WAT	koordynatorzy BO (+ wykwalifikowani nauczyciele)	
	Szkoła średnia (Oberschule)	9. + 10.	2 h tygodniowo WAT	ponadprzedmiotowy punkt wyjścia, punkt centralny: gospodarka - praca - technika, kształcenie polityczne, kształtowanie życia - etyka - religioznawstwo i j. niemiecki	wykwalifikowani nauczyciele	
Niemcy- Północna Nadrenia- Westfalia	Szkoły główne i ogólne (Haupt- und Realschulen)	9. + 10.	dwutygodniowa - trzytygodniowa praktyka w zakładzie 1 godz. lekcyjna/tygodni owo	technika - gospodarka - gospodarka domowa	wykwalifikowani nauczyciele	
	Szkoła realna i licea (Real- i Oberschule)		200 godz. lekcyjnych na klasę 5 - 10	przedmioty polityka/gospodarka, geografia i historia	wykwalifikowani nauczyciele	

Rys. 10: Analiza szkolnych warunków ramowych w Polsce, Niderlandach i Niemczech

Podsumowując, z analizy wyników można wyciągnąć następujące przykładowe wnioski nt. sytuacji krajów uczestniczących w projekcie:

- a. Forma szkoły: szkoły średnie (Oberschule) (DE) odpowiada polskiemu gimnazjum (PL) i niderlandzkiemu HAVO oraz VMBO, gimnasium (DE) odpowiada polskiemu liceum i niderlandzkiemu HAVO oraz VAVO
- b. Klasa: 8.-10. klasa (Dolna Saksonia), 9. + 10. klasa (Brandenburgia i Północna Nadrenia-Westfalia), odpowiada klasom w wieku 14-17 w Polsce (klasa 8 -10) i w Niderlandach (HAVO poziom 3 wzgl. HAVO poziom 4)
- c. Przedmioty, w których treści mogą być implementowane kontakty z praktyką: ekonomia (Dolna Saksonia), ekonomia-praca-technika (WAT) + ponadprzedmiotowo w Brandenburgii, wiedza o społeczeństwie i podstawy przedsiębiorczości oraz ekonomia w praktyce (w Polsce, ekonomia) i przedmiot społeczeństwo (Niderlandy)
- d. Deputaty czasowe: 2 - 6h/tydzień + 30 dni praktyk (Dolna Saksonia), 2h/tydzień + 25 dni praktyk (Brandenburgia); 1h/tydzień + 15 dni praktyk (Północna Nadrenia-Westfalia), 65 h na 3 lata (Polska), 50 min./tydzień (Niderlandy)
- e. Kto realizuje i koordynuje orientację zawodową i kontakty z praktyką: wykwalifikowani nauczyciele, wychowawcy klasowi i koordynatorzy ds. orientacji zawodowej (Dolna Saksonia + Brandenburgia), wykwalifikowani nauczyciele w Polsce + w Niderlandach
- f. Kto realizuje doradztwo zawodowe w procesie orientacji zawodowej: zewnętrzne doradztwo zawodowe - agencje pracy (Niemcy), pedagodzy szkolni, szkolni doradcy zawodowi i zewnętrzne doradztwo zawodowe (Polska), wychowawcy klas i szkolne doradztwo zawodowe - dziekan (Niderlandy).

Wspólne dla wszystkich krajów jest traktowanie orientacji zawodowej i akademickiej jako łącznego zadania szkoły. W zakresie realizacji orientacji zawodowej i akademickiej z zastosowaniem ponadgranicznych kontaktów z praktyką jako wspólny mianownik można uznać przedmiot „ekonomia“ wzgl. przedmioty lub bloki przedmiotów okołoeconomicznych, do którego treści można implementować realizację kontaktów z praktyką.

Doświadczenia z projektu pokazują jednak równocześnie, że poza różnymi cechami systemów kształcenia największym wyzwaniem jest ograniczony deputat godzin oraz w zakresie optymalizacji potencjału koncepcyjnego, który łączy ze sobą innowacyjne metody, zorientowanie na praktykę oraz instrumenty potrzebne do rozwoju kompetencji uczniów. Zaangażowane w projekt szkoły wykorzystały różne założenia koncepcyjne, które placówki wykorzystywały dotychczas, jako podstawę do wymiany doświadczeń i udoskonaliły je w aspekcie kontrolowalności, wykonalności i trwałości w poszczególnych szkołach (patrz rozdz. 5). W szczególności można stwierdzić, że do realizacji ponadgranicznych kontaktów z praktyką należy koncepcyjnie w sposób bezwzględny włączyć przedmiot języki obce, a tym samym interdyscyplinarnie zdefiniować przygotowanie językowe i interkulturowe.

Treściowe włączenie kontaktów z praktyką w szkołach w Polsce, Niemczech i Niderlandach

Celem merytorycznym projektu była realizacja trzech następujących punktów:

- zakotwiczenie środków w zakresie orientacji zawodowej w przedmiotach ekonomicznych,
- stosowanie transgranicznych kontaktów z praktyką (kontakty z praktyką były realizowane zarówno we własnym regionie, jak i w regionie sąsiednim) oraz
- włączenie kompetencji interkulturowych do orientacji zawodowej.

Za pomocą ponadgranicznych kontaktów z praktyką dążono do optymalizacji już realizowanych przez szkoły we wszystkich trzech krajach działań w zakresie orientacji zawodowej. Ponieważ jednak warunki ramowe znacznie różniły się od siebie w poszczególnych krajach, szkoły w ramach projektu IMPULS miały możliwość poznania różnych wariantów realizacji kontaktów z praktyką (łącznie z różnymi możliwościami ich implementacji: zarówno merytorycznej jak i organizacyjnej). Każda szkoła mogła wybrać spośród dziewięciu form działania (**patrz rys. 6**) formę odpowiednią i udoskonalać ją w taki sposób, by dopasować ją jak najlepiej do własnej ogólnej koncepcji organizacji szkoły i jej rozwoju. Towarzyszące doskonalenie pilotażowe ze zintegrowanymi warsztatami (dla przedstawicieli gospodarki i kierowników szkół) umożliwiło na poziomie szkoły, nauczycieli oraz przedsiębiorstwa rozległą wymianę doświadczeń oraz wspólne przygotowanie działań w zakresie tegoż projektu. W rozdz. 2 i 3 przedstawiono już pierwsze niezbędne przygotowania i centralne punkty analizy na poziomie szkoły, w dalszej części centralnym punktem będzie planowanie zajęć (poziom nauczycieli) oraz przygotowanie działań z perspektywy przedsiębiorstw.

Poziom nauczycieli

Na pierwszym etapie nauczyciele analizowali swoje programy nauczania relevantnych przedmiotów (ekonomia, języki obce wzgl. inne przedmioty), by na drugim etapie zdefiniować pokrewne pola tematyczne i ew. móc je powiązać interdyscyplinarnie.

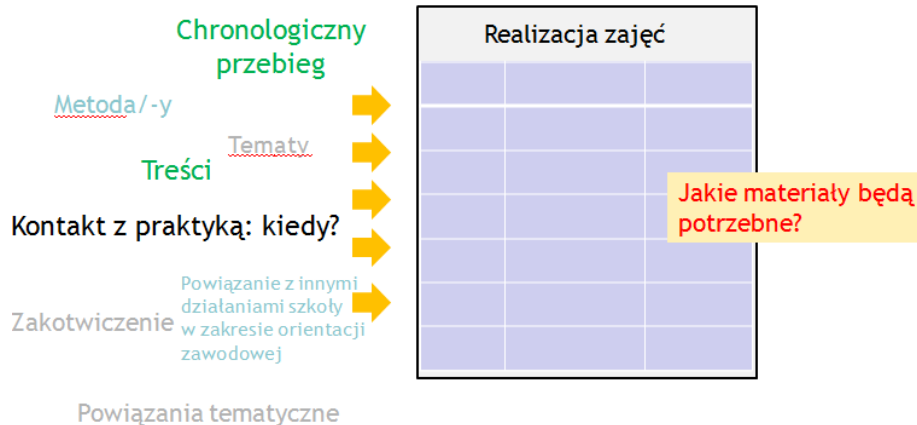
Kraj	Przedmiot podst. 1	Przedmiot podst. 2	Przedmiot podst. 3	Przedmiot podst. 4
Niemcy				
Brandenburgia szkoła średnia Ehm- Welk Angermünde (szkoła realna)	ekonomia-praca-technika regionalna przestrzeń gospodarcza, branże, przedsiębiorstwa, zawody	przygotowanie do życia-etyka- religia zagadnienie kompetencji interkulturowych	godziny wychowawcze przygotowanie do rozpoznania targów	
Północna Nadrenia- Westfalia szkoła zawodowa Ennepetal (11.-12. klasa)	ekonomia i ekonomika przedsiębiorstw regionalna przestrzeń gospodarcza (Ennepetal i Twente)	zajęcia z j. angielskiego przygotowanie prezentacji nt. regionalnej przestrzeni gospodarczej i przestrzeni pracy Ennepetal		
Dolna Saksonia szkoła Michaelsschule Papenburg	ekonomia regionalna przestrzeń gospodarcza, branże, przedsiębiorstwa, zawody	przedmiot obowiązkowy do wyboru -ekonomia - analiza regionalnej przestrzeni gospodarczej (porównanie Niemcy-Niderlandy) - nauka języka niderlandzkiego i nabywanie kompetencji interkulturowych (wiedza podstawowa - leksyka i wymowa)		
Polska				
Zespół Szkół Ekonomicznych (ZSE) w Międzyrzeczu	podstawy przedsiębiorczości i inne przedmioty ekonomiczne przestrzeń gospodarcza, branże, przedsiębiorstwa i właściwe dla branży zawody	zajęcia z j. niemieckiego przygotowanie językowe, opracowanie kwestionariuszy, przygotowanie prezentacji nt. regionalnej przestrzeni	godzina wychowawcza przygotowanie do praktycznego poznawania targów	

		gospodarczej		
Zespół Szkół Ogólnokształcących (ZSO) Nr 3 w Gorzowie Wielkopolskim	wiedza o społeczeństwie przestrzeń gospodarcza, branże, przedsiębiorstwa, zawody, analiza kontaktów z praktyką	zajęcia z j. niemieckiego przygotowanie językowe	informatyka przygotowanie prezentacji multimedialnych nt. regionalnej przestrzeni gospodarczej, branży i przedsiębiorstw, oraz prezentacja zebranych doświadczeń z udziału w projekcie	(bieżące) szkolne działania w zakresie orientacji zawodowej właściwe dla branży zawody w regionie, wybór zawodu, kształcenie
Niderlandy				
ROC van Twente (Sek II, kurs „druga szansa”)	ekonomia ponadgraniczny rynek pracy, analiza przestrzeni gospodarczej i kultury przedsiębiorstw po obu stronach granicy, analiza ceny kosztów produkcji po obu stronach granicy, (zadanie: przedstawić i wyjaśnić granice).	zajęcia z j. niemieckiego informacje nt. niem. systemu oświaty i szkolnictwa; poprawa znajomości j. niemieckiego poprzez przygotowanie kwestionariuszy, wywiady z niemieckimi uczniami zawodu, analiza	historia kompetencje interkulturowe (różnice kulturowe i ich uzasadnienie w historii)	
Openbare scholengemeenschap de Waardenborch (HAVO 3+4/5)	ekonomia i zarządzanie & organizacja (M&O) analiza porównawcza regionu Twente, porównanie z regionem Ennepetal (D) i Papenburg (D), rozpoznanie zakładu	zajęcia z j. obcych (niemiecki/ angielski) użycie (fachowego) języka obcego, konwersacje z niemieckimi uczniemi kompetencje interkulturowe (wymiana w szkołach, zakładach, rodzinach)	ICT przygotowanie prezentacji multimedialnych nt. regionalnej przestrzeni gospodarczej, branży i przedsiębiorstw, oraz prezentacja zebranych doświadczeń z udziału	

			w projekcie	
--	--	--	-------------	--

Rys. 11 Przedmioty podstawowe i pola tematyczne dla ponadgranicznych kontaktów z praktyką w Niemczech, Polsce i Niderlandach

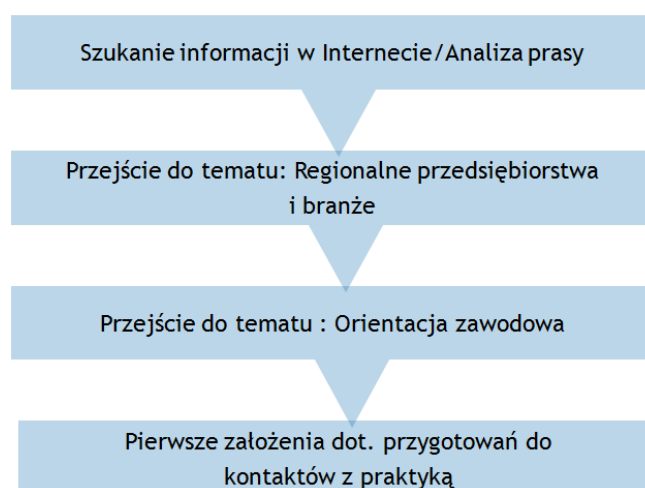
Na drugim etapie przeanalizowano, kiedy realizacja kontaktów z praktyką w czasie roku szkolnego byłaby najbardziej sensowna i w jaki sposób można będzie przygotować uczniów dydaktycznie i metodycznie do realizacji kontaktów z praktyką (rys. 12).

Rys. 12: Treściowe i organizacyjne zakotwiczenie kontaktów z praktyką, wybór treści

Dopiero merytoryczne i terminowe zdefiniowanie kontaktu z praktyką oraz wybór metodycznego wariantu realizacji umożliwiło precyzyjne planowanie przygotowań, obejmujące również wybór materiałów dydaktycznych, wykorzystywanych do wsparcia przedsięwzięcia.

Wspomagająco dla opracowania projektu sekwencji zajęć na seminariach doskonalenia zawodowego nauczycieli przedstawiono modele różnych dydaktyczno-metodycznych możliwości realizacji zajęć (przykładowy wzór zajęć rys. 13), które w kolejnym kroku nauczyciele dopasowywali do swoich potrzeb dydaktycznych.

Rys. 13 Wzór przykładowej sekwencji zajęć nt. ponadgranicznych kontaktów z praktyką

Czas i zakres merytoryczny realizacji kontaktów z praktyką należało również uzgodnić z przedsiębiorstwami.

Poziom przedsiębiorstwa

Następujących punktów należy przestrzegać podczas konsultacji i współpracy:

- Jaki rodzaj kontaktu z praktyką będzie można zrealizować (praktyczne poznawanie, rozmowy z ekspertami, praca na zlecenie, praktyka dzienna itd.)?
- Uzgodnienie wraz z nauczycielem dwóch terminów:

Termin 1: Planowanie treściowego i organizacyjnego przebiegu, ew. wstępne praktyczne poznawanie zakładu. W ramach projektu IMPULS stosowaliśmy w szczególności wycieczki z nauczycielami do zakładów pracy jako formę wstępnej orientacji. Tego rodzaju przygotowanie jest bezwzględnie zalecane zwłaszcza w przypadku współpracy ponadgranicznej.

- Jakie kwestie merytoryczne będą miały centralne znaczenie podczas kontaktu z praktyką? Jakie działy przedsiębiorstwa będą analizowane?
- Czy kontakt z praktyką zostanie zastosowany na początku, w środku czy na końcu ciągu zajęć? Tzn. jaką wstępną wiedzę przynoszą ze sobą uczniowie?
- Dopiero po uzgodnieniu tych kwestii możliwe jest przygotowanie, realizacja i ewaluacja kontaktu z praktyką w przedsiębiorstwie.
- Kto będzie osobą kontaktową/ekspertem w przedsiębiorstwie, a kto w szkole?
- Wyjaśnienie kwestii prawnych i ubezpieczeniowych (uzyskanie zgody rodziców)
- Wyjaśnienie kwestii kosztów (koszty przejazdu i zakwaterowania)

Termin 2: Dzień kontaktu z praktyką

- Konsultacje, zdefiniowanie propozycji optymalizacji dla przyszłej współpracy.

Przy opracowywaniu dydaktyczno-metodycznych wariantów realizacji i materiałów stale zwracano uwagę na opracowanie różnych merytorycznych powiązań z wybranymi zagadnieniami. Również wewnętrzne zróżnicowanie w odniesieniu do stopnia trudności materiałów zapewniło szkołom - zależnie od warunków ramowych i już zebranych doświadczeń - możliwość wyboru spośród wariantów realizacji dla początkujących, zaawansowanych wzgl. ekspertów. W tym miejscu przykład z modułu 5 „Kompetencje interkulturowe“, w którym pokazano, w jak różny sposób można podchodzić i traktować temat kompetencji interkulturowych dydaktyczno-metodycznie w ramach kontaktów z praktyką w kraju sąsiednim.

Poziom 1: Obserwacje różnic i podobieństw kulturowych oraz poznawanie: szkoły, rodziny gospodarzy, życia gospodarczego np. przez zastosowanie prezentacji sąsiadującego obszaru gospodarczego, wycieczki dydaktycznej do zakładu, odwiedzin szkoły, noclegów w rodzinie gospodarzy - podsumowanie: identyfikowanie i nazywanie różnic kulturowych.

Poziom 2: Analiza: Udział w zajęciach lekcyjnych (np. zajęcia wiedza o społeczeństwie bądź podstaw przedsiębiorczości lub języki obce), np. Udział w wycieczce dydaktycznej z / lub wywiad z ekspertem z ukierunkowaniem na opracowanie sprecyzowanego wcześniej zadania (kultura przedsiębiorstwa, relacje pracowników, klimat w przedsiębiorstwie, dystrybucja, komunikacja w przedsiębiorstwie w kraju własnym w porównaniu z przedsiębiorstwem w kraju sąsiadującym bądź w ramach ogólniej sformułowanego tematu internacjonalizacja przedsiębiorstwa). Ewaluacja: analiza różnic

Poziom 3: Wyczulenie na różnice interkulturowe: poznawanie zawodów i miejsc pracy, dni nauki praktycznej, praktyki jednodniowe. W bilateralnych tandemach lub pojedynczo poznawany jest ten sam zawód i miejsce pracy w dwóch krajach w podobnych przedsiębiorstwach i ich porównanie (w ramach np. praktyki jednodniowej czy w ramach dni nauki praktycznej). Porównywane mogą być język, pojęcia zawodowe, ale również przebieg dnia pracowników (w przedsiębiorstwie krajowymi i zagranicznym) wykonujących ten sam zawód. Porównywane może być np. również, jak wygląda wyuczenie zawodu/przygotowanie do wykonywania zawodu po obydwóch stronach granicy itd.

Rys. 14 Kompetencja interkulturowa i ponadgraniczne kontakty z praktyką

Na podstawie obustronnie zdefiniowanych koncepcji, możliwości zakotwiczenia w organizacji szkolnej, opracowanych materiałów dla nauczycieli i uczniów w kolejnym rozdziale przedstawiono wybrane modele dobrych praktyk.

5. Modele dobrych praktyk

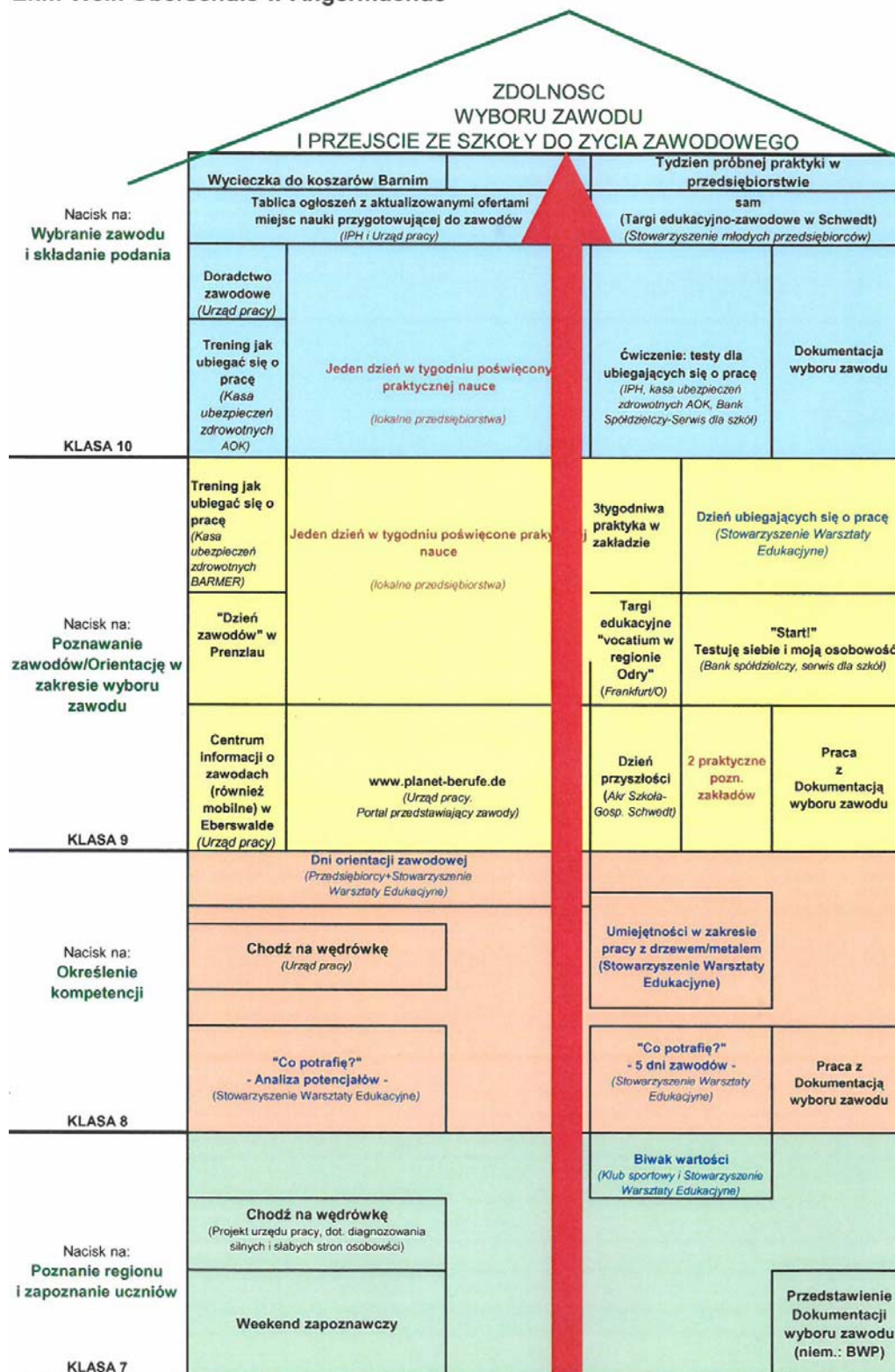
Poniżej przedstawiono trzy wybrane modele najlepszej praktyki w zakresie ponadgranicznych kontaktów z praktyką. Różnią się one między sobą pod względem koncepcyjnego podejścia i wyboru metod:

1. **Kontakt z praktyką w niemiecko-polskim regionie przygranicznym:** 5-dniowy kontakt z praktyką z włączeniem wszystkich trzech szkół partnerskich. Punkt ciężkości na poznaniu zawodów, systemu kształcenia i studiów w zakładach, na targach edukacyjnych i na uniwersytecie, rozpoznanie interkulturowe i praktyka językowa
2. **Kontakt z praktyką w niemiecko-niderlandzkim regionie przygranicznym:** 4-dniowy kontakt z praktyką z włączeniem obu szkół partnerskich. Punkt ciężkości na poznaniu zakładu, połączenie gospodarki z językiem obcym, kompetencje interkulturowe, możliwości zakotwiczenia w planie nauczania ponadgranicznych kontaktów z praktyką i ewaluacja kontaktów z praktyką
3. **Kontakt z praktyką w niemiecko-niderlandzkim regionie przygranicznym:** 1-dniowy kontakt z praktyką bez włączania szkół partnerskich. Punkt ciężkości na poznaniu zawodów i systemów kształcenia zagranicą oraz praktyki językowe, „druga szansa” dla dorosłej młodzieży

1. Kontakt z praktyką w niemiecko-polskim regionie przygranicznym

W polsko-niemieckim regionie przygranicznym w projekcie IMPULS wzięły udział 3 szkoły: szkoła średnia Ehm-Welk w Angermünde, ZSE-Zespół Szkół Ekonomicznych z Międzyrzecza oraz ZSO-Zespół Szkół Ogólnokształcących nr 3 z Gorzowa Wielkopolskiego. W odniesieniu do realizacji kontaktów z praktyką we własnym kraju zaangażowane szkoły mogą odwoływać się do różnych doświadczeń. Szkoła Ehm-Welk już od wielu lat stosuje niemal wszystkie wymienione na [rys. 6](#) formy kontaktów z praktyką, w szczególności poznawanie zakładów i zawodów, dni nauki praktycznej i praca na zlecenie są już zakotwiczone w działaniach szkoły w zakresie orientacji zawodowej ([rys. 15](#)).

Ehm-Welk-Oberschule w Angermünde

Rys. 15: Linia koncepcyjna orientacji zawodowej w szkole Ehm-Welk w klasach 7-10 (BWP= dokumentacja wyboru zawodu)

Również ZSE jako szkoła ekonomiczna od lat praktykuje poznawanie zakładu i wywiady z ekspertami i skutecznie realizuje symulacje firm oraz firmy uczniowskie.

Ogólnokształcącej szkole ZSO brakuje natomiast jeszcze doświadczenia w zakresie kontaktów z praktyką. Nie bez znaczenia jest w związku z tym fakt, że w Polsce dopiero w roku 2003 przedmiot *Ekonomia (podstawy przedsiębiorczości)* został wprowadzony do szkół ogólnokształcących, a współpraca między szkołami ogólnokształcącymi a gospodarką jest w Polsce raczej czymś wyjątkowym.

Dla wszystkich trzech szkół ponadgraniczny przyczynek we współpracy między szkołą a gospodarką był jednak nowością. Na tej podstawie wszystkie trzy szkoły opracowały i przetestowały wspólną koncepcję realizacji ponadgranicznych kontaktów z praktyką.

W niemiecko-polskim regionie zrealizowano tym samym ponadgraniczne poznawanie zawodów i zakładów ze zintegrowanymi wywiadami z ekspertami, oraz wspólne poznanie niemiecko-polskich targów edukacyjnych i akademickich Vocatium w Frankfurt nad Odrą. Niemieccy i polscy uczniowie poznali wspólnie również Uniwersytet Europejski Viadrina, gdzie uzyskali informacje o przyjęciach na studia, ale także ogólne informacje nt. studiów w Niemczech wzgl. w Polsce.

Zaangażowane szkoły w następujący sposób włączyły przygotowania i ewaluację kontaktów z praktyką w obu regionach przygranicznych do istniejącej oferty szkolnej:

Niemcy, Brandenburgia: szkoła Ehm-Welk w Angermünde (III i czwarty poziom nauczania)

Przygotowanie kontaktów z praktyką zostało zakotwiczone w organizacji szkolnej:

- w przedmiocie *ekonomia-praca-technika* następujące tematy: regionalna przestrzeń gospodarcza, branże, przedsiębiorstwa, zawody
- w przedmiocie *przygotowanie do życia - etyka - religia* temat kompetencji interkulturowych
- w ramach godzin wychowawczych miało miejsce przygotowanie do poznania targów

Polska, województwo lubuskie: Zespół Szkół Ekonomicznych (ZSE) w Międzyrzeczu

Przygotowanie kontaktów z praktyką zostało zakotwiczone w organizacji szkolnej:

- w przedmiocie *Podstawy przedsiębiorczości* tematy takie, jak przestrzeń gospodarcza, branże, przedsiębiorstwa i zawody
- w przedmiocie *Język niemiecki* przygotowanie językowe.

Polska, województwo lubuskie: Zespół Szkół Ogólnokształcących (ZSO) nr 3 w Gorzowie Wielkopolskim

Przygotowanie kontaktów z praktyką zostało zakotwiczone w organizacji szkolnej:

- w przedmiocie *Wiedza o społeczeństwie* tematy: przestrzeń gospodarcza, branże, przedsiębiorstwa, zawody, ewaluacja kontaktów z praktyką
- w ramach szkolnych działań w zakresie orientacji zawodowej tematy związane z zawodami i wyborem zawodu
- w przedmiocie *Informatyka*: sporządzenie prezentacji multimedialnych nt. regionalnej przestrzeni gospodarczej, branż i przedsiębiorstw, oraz prezentacje zebranych doświadczeń z udziału w projekcie
- w przedmiocie *Język niemiecki* przygotowanie językowe

Początkiem ponadgranicznych kontaktów z praktyką młodzieży z niemiecko-polskiego regionu był 3-dniowy pobyt uczniów ze szkoły Ehm-Welk w Polsce. Uczniowie ze szkoły Ehm-Welk oraz uczniowie ZSE Międzyrzecz odwiedzili najpierw ZSO w Gorzowie Wlkp. W drugim i trzecim dniu gospodarzem była ZSE Międzyrzecz, dokąd udali się niemieccy i polscy uczniowie ZSO z Gorzowa Wlkp. W ramach tego 3-dniowego pobytu poznano trzy przedsiębiorstwa i właściwe dla branży jednostki edukacyjne.

2-dniowa rewizyta polskich uczniów z ZSE i ZSO w Niemczech miała miejsce we Frankfurcie nad Odrą oraz w Angermünde. Rozpoczęła się ona od wspólnej wizyty na niemiecko-polskich targach edukacyjnych i akademickich Vocatium oraz na Uniwersytecie Europejskim Viadrina, w obu przypadkach we Frankfurcie nad Odrą. Tego samego dnia wszyscy uczniowie pojechali do Angermünde, poznali tam szkołę i miasto i spędzili wieczór na wspólnej imprezie kulturalnej. Następnego dnia centralnym punktem programu było poznanie fabryki papieru Leipa w Schwedt oraz zapoznanie się z różnymi możliwościami kształcenia zawodowego.

Organizacyjne i treściowe przygotowania we wszystkich trzech szkołach, zrealizowane przez nauczycieli (na 5 miesięcy przed pierwszym kontaktem z praktyką w Polsce)

- Nauczyciele wspólnie zdefiniowali cele ponadgranicznych kontaktów z praktyką:
 - 1) ponadgraniczna orientacja zawodowa i akademicka poprzez poznanie zawodów i miejsc pracy w obu regionach, porównanie systemów edukacyjnych w Niemczech i w Polsce.
 - 2) wzajemne poznanie i mocne strony kompetencji interkulturowych
- W celu pokrycia kosztów zaplanowanych podróży uczniów w zakresie obu kontaktów z praktyką złożono wnioski do Stowarzyszenia Niemiecko-Polskiej Współpracy Młodzieży (wnioski zostały złożone w obu przypadkach przez gospodarzy). Wnioski należało złożyć na co najmniej 3 miesiące przed terminem realizacji. Stowarzyszenie sfinansowało znaczną część kosztów podróży młodzieży.
- Do realizacji pierwszego celu wybrano poznanie zakładów ze zintegrowanymi wywiadami z ekspertami w Niemczech i w Polsce, a także wspólną wizytę na targach edukacyjnych i akademickich Vocatium w Frankfurcie nad Odrą oraz wizytę na Uniwersytecie Europejskim Viadrina, również w Frankfurcie nad Odrą.

- W projekcie wzięło udział po 12 uczniów z każdej szkoły. W polskich i niemieckich szkołach uczniowie ubiegali się o udział. Zarówno w Niemczech, jak i w Polsce zorganizowano zebranie informacyjne dla zaproszonych uczniów, na którym przedstawiono cele i przebieg spotkania uczniów.
- Do poznania zakładów w Polsce wybrano łącznie trzy przedsiębiorstwa: Mestil w Gorzowie Wlkp., S-Moda w Międzyrzeczu oraz Phoenix Wielkopolska w Nowym Tomyślu. Do poznania zakładów w Niemczech - przedsiębiorstwo Leipa Georg Leinfelder GmbH.
- Dla każdego zakładu zdefiniowano 5 właściwych dla branży zawodów.

Cel 1) Ponadgraniczna orientacja zawodowa i akademicka poprzez poznanie zawodów i miejsc pracy w obu regionach, porównanie systemów edukacyjnych w Niemczech i w Polsce.

- Przed pierwszym spotkaniem wszyscy uczniowie zajęli się analizą własnej regionalnej przestrzeni gospodarczej i rynku pracy w ramach zajęć specjalistycznych (patrz rozdz. 7, załącznik 1), przygotowali swoją prezentację multimedialną i jako gospodarze przedstawili ją gościom z innych szkół. Prezentacja skupiała się przy tym na branżach charakterystycznych dla regionu.
- Ponadto uczniowie przeprowadzili badania w zakresie wybranych przedsiębiorstw, przygotowali prezentację PPT i przedstawili ją gościom przed wizytą w zakładzie.
- 12 uczniów z każdej szkoły utworzyło 3 grupy, każda grupa zajęła się 5 wybranymi zawodami z danego zakładu i sporządziła "listy gończe" dla każdego zawodu. Objęło to tym samym 15 zawodów, które uczniowie poznali wspólnie w Polsce i w Niemczech.

W zakładach skoncentrowano się na następujących zawodach:

1) W zakładzie MESTIL⁵ w Gorzowie Wielkopolskim

Zapoznanie z zawodami związanymi z:

- obróbką metali
- projektowaniem i produkcją części zamiennych do maszyn przemysłowych
- montażem i demontażem linii produkcyjnych
- wykonawstwem i montażem instalacji wentylacyjnych, centralnego ogrzewania i wodno-kanalizacyjnych
- organizacją i zarządzaniem przedsiębiorstwem

2) S-MODA⁶ w Międzyrzeczu

⁵ patrz strona główna w języku polskim, niemieckim i angielskim: <http://www.mestil.pl/firma.html>

- szwaczka,
- prasowaczka,
- krojczy,
- lamownik,
- technik odzieżowy, księgowy, kadrowy

3) PHOENIX CONTACT Wielkopolska GmbH

- automatyk,
- operator automatów,
- operator obrabiarek CNC,
- mechanik/mechatronik,
- inżynier procesu,
- specjalista ds. optymalizacji produkcji,
- księgowy, kadrowy

4) Leipa Georg Leinefelder GmbH⁷ Schwedt

- papiernik
- mechanik przemysłowy
- pracownica biurowa
- specjalista ds. logistyki magazynowej

Przy opracowywaniu "listu gończego" dla każdego zawodu
wszystkie grupy uczniów zebrały informacje nt. następujących kwestii:

- o Jak długo trwa kształcenie zawodowe?
- o Jakie przedmioty szkolne są istotne?
- o Jakie umiejętności i zdolności są pomocne?
- o Czy istnieje zapotrzebowanie na ten zawód (w tej firmie i ogólnie)?
- o Jak wysokie są zarobki w tym zawodzie (w odniesieniu do średniej krajowej)?
- o W jaki sposób mogę nauczyć się zawodu w moim kraju?

⁶ patrz strona główna również w języku niemieckim i angielskim: <http://www.smoda.pl/firma.html>

⁷ patrz strona w języku niemieckim i angielskim: <http://www.leipa.de/de/index.php>

Sformułowali oni w tym zakresie pytania, które na miejscu zadali przedstawicielom zawodów (wywiady z ekspertami):

**Opracowane przez uczniów ZSO w Gorzowie Wlkp. pytania nt. pracy
w firmie „Mestil“ w Gorzowie Wlkp.**

Produkcja:

1. Jakie zawody wykonują pracownicy działu produkcji?
2. Jak przygotowali się oni do wykonywania swych zawodów (ukończona szkoła, kursy)?
3. Czy produkcja podzielona jest na etapy czy też dany komponent jest w całości wykonywany przez danego pracownika?
4. Jakie maszyny są stosowane?
5. Co wykonuje się na poszczególnych stanowiskach pracy?

Technologie i projekty:

1. Jakie zawody wykonują pracownicy działu technologicznego i projektowego?
2. Jakie wykształcenie potrzebne jest do wykonywania zawodu technologa lub projektanta?
3. Czym zajmuje się technolog, a czym projektant?
4. Jak podzielone są zadania, czy są one realizowane etapami czy w całości?
5. Jakich narzędzi używają wykwalifikowani pracownicy?
6. Czym są wyniki końcowe pracy w dziale technologicznym i projektowym?

Administracja:

1. Jakie są zadania poszczególnych działów?
 2. Jakie zawody są tu reprezentowane?
 3. Jakie wykształcenie potrzebne jest do pracy w administracji?
 4. W jaki sposób rekrutowany jest personel?
 5. Na jakie działy dzieli się administracja?
-

Podsumowanie zapoznania z zawodem

Po zapoznawaniu z zawodami ze zintegrowanymi wywiadami z przedstawicielami zawodów miało miejsce podsumowanie: po każdym zapoznaniu uczniowie wymieniali się w szkołach - w ramach moderowanej dyskusji - zebranymi doświadczeniami, omawiali podobieństwa i różnice w zakresie nauki poznanych zawodów w Polsce i w Niemczech. Skoncentrowali się przede wszystkim na pytaniach, jakie zostały sformułowane w "liście gończym".

Zapoznanie z targami

Uczniowie zapoznali się z niemiecko-polskimi targami edukacyjnymi i akademickimi Vocatium, odbywającymi się co roku we Frankfurcie nad Odrą. Są one organizowane przez Instytut Rozwoju Talentów oraz Izbę Przemysłowo-Handlową Wschodniej Brandenburgii.

Uczniowie szkoły Ehm-Welk zostali przygotowani do zapoznania z targami w szkole w ramach godziny wychowawczej. Otrzymali oni:

- informacje nt. przebiegu targów Vocatium,
- broszurę informacyjną o wystawcach z poleceniem wybrania 3 przedsiębiorstw, które chcieliby skonsultować na targach, a także uzyskać o nich szersze informacje. W centrum uwagi znalazły się przede wszystkim miejsca kształcenia zawodowego oferowane przez przedsiębiorstwa,
- Uczniowie otrzymali katalog pytań (patrz rozdz. 7, załącznik 4), który wykorzystali podczas wizyty na targach.

Polscy uczniowie zostali przygotowani do wizyty na targach przez pracownicę Instytutu Rozwoju Talentów (IFT). Odwiedziła ona szkołę i przedstawiła uczniom poza ideą i możliwościami oferowanymi przez targi edukacyjne i akademickie również ich przebieg oraz dotyczące ich materiały informacyjne. W centrum uwagi znaleźli się przy tym wystawcy targowi: przedsiębiorstwa i instytucje, prezentujące się na targach. Pracownica IFT przeprowadziła z uczniami test na przydatność oraz rozmowę nt. ich życzeń i wyobrażeń zawodowych. Podobnie jak uczniowie z Brandenburgii również polscy uczniowie wybrali trzech dostawców, z którymi w czasie targów nawiązali rozmowy. Pracownica IFT uzgodniła i poinformowała uczniów o terminach rozmów z wystawcami na dwa tygodnie przed rozpoczęciem targów, tak by uczniowie mieli odpowiednio dużo czasu na przygotowanie się do 20-minutowej rozmowy.

Obie grupy uczniów wzięły udział w imprezie informacyjnej Izby Przemysłowo-Handlowej Wschodniej Brandenburgii, która odbyła się w ramach targów. Mieli tu możliwość uzyskania informacji nt. procesu kształcenia zawodowego w Niemczech i w Polsce.

Cel 2) Wzajemne poznanie i mocne strony kompetencji interkulturowych

- Każdy uczeń przygotował "list gończy" (patrz rozdz. 7, załącznik 5) o sobie samym
- Wszyscy uczniowie w miarę możliwości przygotowali się również językowo do kontaktów z praktyką:

- o Polscy uczniowie w ramach zajęć z języka niemieckiego. Uzupelniająco zaprezentowano przewodnik językowy „Język niemiecki w formie kieszonkowym”⁸.
- o Uczniowie z Angermünde przygotowali minisłownik (tabela niemiecki - angielski - polski). Ponadto posłużono się przewodnikiem językowym „Język polski w formie kieszonkowym”⁹.

W pierwszym dniu spotkania młodzieży skupiono się na wzajemnym poznaniu. Nauczyciele z Gorzowa Wlkp., szkoły, w której młodzież spotkała się po raz pierwszy i poznała, przygotowali na miejscu dla wszystkich uczestników liczne gry integracyjne.

Gry odbyły się w nowo zmieszanych, jednak zawsze niemiecko-polskich grupach, np.:

- **Gra 1:** Uczniowie tworzą krąg i ustawiają się na nici. Następnie muszą ustawić się na nowo w kręgu według swoich imion w kolejności alfabetycznej. Przy zmianie miejsca muszą jednak stale przynajmniej jedną nogą dotykać nici.
- **Gra 2:** Każdy uczeń przedstawia innym w kręgu swojego sąsiada po lewej i prawej stronie, jednak przy każdym imieniu używa przymiotnika opisującego sąsiada (sympatyczny, miły, dowcipny itd.)
- **Gra 3:** Uczniowie rzucają do siebie piłkę, wymieniając przy tym imię tego ucznia, który musi piłkę złapać.
- **Gra 4:** Uczniowie tworzą dwie grupy, stojące na przeciw siebie. Na środku kierownicy zabawy rozciągają koc w taki sposób, by obie grupy nie mogły się widzieć. Każda grupa wybiera ucznia, który staje blisko koca. Na „trzy” koc zostaje opuszczony, tak że uczniowie stojący bezpośrednio przy nim mogą się zobaczyć. Punkt zdobywa ta grupa, której uczeń najszybciej przypomni sobie imię przeciwnika.
- **Gra 5:** Utworzono kilka grup, każda grupa otrzymała zapałki i monety oraz tasiemki. Na tablicy ukryto różne zagadki, które miały zostać rozwiązane przez grupy. Najlepsza grupa uczniów otrzymała "jedynekę".

Wzajemnemu poznaniu oraz wymianie interkulturowej służyły także:

- wizyta w szkole oraz wycieczka po Gorzowie Wlkp. oraz
- wspólna zabawa na kręgielni.
- W Międzyrzeczu uczniowie wzięli wspólnie udział w warsztatach malowania na szkło.

⁸ <http://euro-job.net/de/services/news/news-article/article/polnisch-fuer-die-hosentasche-niemiecki-kieszonkowy-sprachfuehrer-erschienen.html>

⁹ ebenda

- Wieczorem uczniowie udali się wspólnie na miejscowy basen.

Dodatkowe opracowanie trwającego łącznie 5 dni ponadgranicznego kontaktu z praktyką odbyło się przy zastosowaniu kwestionariusza M10 z Modułu 5 „Moje wrażenie zagranicą” (patrz rozdz. 7, załącznik 7). Dokumentacja została sporządzona przez uczniów w oparciu o segregator (portfolio), który został założony i prowadzony na bieżąco. Zawiera on wszystkie opracowane dokumenty oraz samodzielnie zaprojektowaną okładkę.

Przykłady dalszego zastosowania opracowanych w ramach projektu przyczynków i materiałów w szkole Ehm Welk

- Instrukcje z modułu 5 „Moja rodzina”, „Moi przyjaciele”, „Moje miejsce zamieszkania”, „Co lubię” i „Moja przyszłość” nadają się do pracy z dokumentacją wyboru zawodu i do zastosowania na godzinach wychowawczych w 7. klasie. Do tego można dołączyć także instrukcję „List gończy” (patrz rozdz. 7, załącznik 5), zastosowanej jako wprowadzenie do projektu „ponadgraniczne kontakty z praktyką”.
- Materiały lekcyjne „Stereotypy” (patrz rozdz. 7, załącznik 6) oraz prezentacja PowerPoint M03L „Różnice kulturowe” z modułu 5 stosowane są do przygotowania niemiecko-polskiej wymiany w ramach przedmiotu LER (przygotowanie do życia-etyka-religia).
- Wszystkie materiały i instrukcje dotyczące tematu „regionalnej przestrzeni gospodarczej” (moduł 1) powinny być stosowane począwszy od roku szkolnego 2014/15 w ramach przedmiotu WAT, tematu Ekonomia w klasie 9, w ramach zajęć szkolnych.
- Kwestionariusz „Wrażenie zagranicą” (patrz rozdz. 7, załącznik 7) staje się częścią segregatora towarzyszącego (portfolio) uczniów, a tym samym częścią dokumentacji wyboru zawodu.

W ZSO i ZSE:

- Materiały z modułu 2 Formy kontaktów z praktyką do przygotowania kontaktu z praktyką (patrz rozdz. 7, załącznik 3) lub np. „Moje wrażenie zagranicą” (patrz rozdz. 7, załącznik 7) oraz wszystkie materiały z modułu 1 Analiza regionalnej przestrzeni gospodarczej są stosowane w ramach przedmiotu specjalistycznego Podstawy przedsiębiorczości oraz Wiedza o społeczeństwie jako forma przygotowania. Doradcy pedagogiczni będą w szczególności wykorzystywać materiały do analizy własnych kompetencji towarzysząco w ramach procesu orientacji zawodowej.
- Kwestionariusz „Zapoznanie z targami” Orientacja zawodowa na targach (patrz rozdz. 7, załącznik 3) nadaje się do przygotowania i ewaluacji wizyty na targach z uczniami.
- Do zajęć z języka niemieckiego zostaje poza ogólnym nabywaniem umiejętności językowych włączony moduł 5 do przygotowania interkulturowego.
- W obu polskich szkołach niemiecka dokumentacja wyboru zawodu (BWP), towarzysząca niemieckim uczniom w ramach procesu orientacji zawodowej, wzbudziła duże zainteresowanie. Poszukuje się tu możliwości implementacji takiego instrumentu w Polsce.

Podsumowanie ponadgranicznych kontaktów z praktyką dla polskich i brandenburskich szkół

Realizacja ponadgranicznych kontaktów z praktyką wiązała się zarówno dla szkół, jak i dla nauczycieli i uczniów po obu stronach niemiecko-polskiej granicy z dużą dydaktyczną wartością dodaną. Dotyczyła ona w szczególności:

- poznania regionu gospodarczego po obu stronach granicy;
- porównania organizacji, technologii i warunków pracy w zakładach po polskiej i niemieckiej stronie;
- poznania rynku pracy zagranicą, a także wymagań i możliwości zatrudnienia;
- konfrontacji wiedzy teoretycznej z praktyką w zawodzie;
- informacji o możliwościach dalszego kształcenia (studia) po obu stronach granicy;
- komunikacji w językach obcych (polski, niemiecki, angielski);
- nawiązywania międzynarodowych kontaktów;
- kontaktu z wielokulturowymi wspólnotami uczniów i studentów.
- intensywnej wymiany między szkołami, które wniosły do projektu różne tło w odniesieniu do realizacji i implementacji kontaktów z praktyką, dzięki czemu osiągnięto wysoki efekt uczenia-nauczania.

Wartość dodana ponadgranicznych kontaktów z praktyką wynika z tego, że uczniowie nabyli umiejętność współpracy w wielokulturowym środowisku, poznawania elementów kultury, tradycji rynku pracy obu krajów, poprawienia swoich umiejętności językowych. Kontakty z praktyką posłużyły integracji i przełamaniu barier kulturowych i stereotypów, dzięki poznaniu i porównaniu relacji uczniowie-uczniowie i nauczyciele-uczniowie oraz pracodawca-pracobiorca w obu krajach. Uczniom ze szkół przygranicznych dano możliwość poznania szkół i zakładów w kraju sąsiednim i porównania ich w odniesieniu do organizacji systemu szkolnictwa i oświaty, oraz poznania pomocy naukowych oraz przyjrzenia się systemowi oceny i promocji uczniów do wyższej klasy lub wejścia w życie zawodowe, a także systemowi potwierdzania kwalifikacji zawodowych. Mogli oni poszerzyć swą wiedzę o kulturę obu regionów, odwiedzając zabytki, smakując regionalnej kuchni, pracując wspólnie w warsztatach malowania po szkłe lub w niemiecko-polskich grupach nad sporządzeniem podsumowania po zakończeniu zapoznania z zakładami.

Podsumowując można stwierdzić, że wizyta na targach Vocatium i na Uniwersytecie Europejskim w ciągu jednego dnia pozostaje składnikiem orientacji zawodowej i akademickiej we wszystkich trzech zaangażowanych szkołach i jak to również w ramach tego projektu będzie miało miejsce w przyszłości z wybranymi uczniami.

Celem jest poszukiwanie finansowania projektu pozwalającego na pokrycie kosztów wspólnego noclegu uczniów EWO, ZSE i ZSO w Słubicach, tak by następnego dnia móc jeszcze zapoznać się z zawodami określonego przedsiębiorstwa lokalnego.

1. Kontakt z praktyką w niemiecko-niderlandzkim regionie przygranicznym z włączeniem szkoły partnerskiej

W niderlandzko-niemieckim regionie przygranicznym cztery szkoły wzięły udział w projekcie IMPULS: Michaelschule z Papenburgs (szkoła średnia), kolegium zawodowe Ennepetal (poziom średni II, gimnazjum zawodowe) z Ennepetal, wspólnota szkolna de Waardenborch (lokalizacja Holten) i kolegium zawodowe ROC van Twente z Twente. Wszystkie 4 szkoły mają już rozległe doświadczenia z kontaktami z praktyką we własnym kraju, punkt ciężkości spoczywa na pracy zleconej oraz na zapoznaniu zakładu i zawodów. Mimo że wszystkie 4 szkoły są już silnie powiązane siecią międzynarodową, połączenie szkolnej strategii internacjonalizacyjnej z orientacją zawodową i kontaktami z praktyką stanowi dla nich nowe wyzwanie. Przy realizacji ponadgranicznych kontaktów z praktyką te 4 szkoły opracowały różne przyczynki koncepcyjne. Ponadgraniczny kontakt z praktyką pomiędzy Michaelschule w Papenburg a de Waardenborch miał każdorazowo miejsce przez 2 dni w każdym regionie z 1 dniem przerwy między nimi. To samo podejście wybrano już w przypadku grupy docelowej de Waardenborch i kolegium zawodowego Ennepetal. ROC van Twente zdecydowała się na 1-dniowy kontakt z praktyką w Niemczech bez włączania niemieckiej szkoły partnerskiej.

W niemiecko-niderlandzkim regionie zrealizowano ponadgraniczne zapoznanie zakładu oraz zapoznanie z niemieckim systemem kształcenia w oparciu o wywiad z ekspertami. Również w tym regionie przygranicznym zaangażowane szkoły włączyły przygotowania i ewaluację kontaktów z praktyką w obu sąsiadujących regionach do istniejącej koncepcji szkolnej w następujący sposób:

NIEMCY

Michaelsschule Papenburg (9. klasa)

Przygotowanie kontaktów z praktyką zostało zakotwiczone w organizacji szkolnej:

- w przedmiocie obowiązkowym *Ekonomia* w ramach którego realizowane były następujące, dodatkowe moduły: a) analiza regionalnej przestrzeni gospodarczej, branż i przedsiębiorstw, zawodów oraz w module b) językowe i interkulturowe przygotowanie do wizyty w Niderlandach

Kolegium zawodowe Ennepetal (11. i 12. klasa gimnazjum zawodowego)

Die Vorbereitung der Praxiskontakte wurde schulorganisatorisch verankert: Przygotowanie kontaktów z praktyką zostało zakotwiczone w organizacji szkolnej:

- w przedmiocie *Gospodarka narodowa* przez zaakcentowanie tematu regionalnej przestrzeni gospodarczej
- w zajęciach z j. angielskiego w zakresie kompetencji językowych

NIEDERLANDE

Scholengemeenschap de Waerdenborch, Standort Holten (HAVO 3 und HAVO 4 /5)

Przygotowanie kontaktów z praktyką zostało zakotwiczone w organizacji szkolnej:

- w profilowym przedmiocie fakultatywnym Zarządzanie & organizacja (M&O)
- w pracy międzynarodowej klasy biznesu (IBC)
- w zajęciach z j. angielskiego w zakresie kompetencji językowych

ROC van Twente (młodzież od 16. roku życia („druga szansa”), również kształcenie dorosłych)

Przygotowanie kontaktów z praktyką zostało zakotwiczone w organizacji szkolnej:

- w przedmiocie *Ekonomia/Przedsiębiorstwa*
- w przedmiocie j. niemiecki w zakresie praktyki językowej i porównania systemów kształcenia
- w przedmiocie *Historia* w zakresie kompetencji interkulturowych

Koncepcyjny przyczynek Scholengemeenschap de Waerdenborch (lokalizacja Holten)

Istnieją 4 rodzaje warunków, którym musiał sprostać program ponadgranicznych kontaktów z praktyką 1) implementacja do oferty nauczania HAVO, 2) pojmowanie kształcenia, 3) wyprowadzana z tego struktura programu kontaktów z praktyką oraz 4) praktyczne warunki brzegowe. Poniżej przedstawiono je w sposób systematyczny.

1) Implementacja do oferty nauczania HAVO

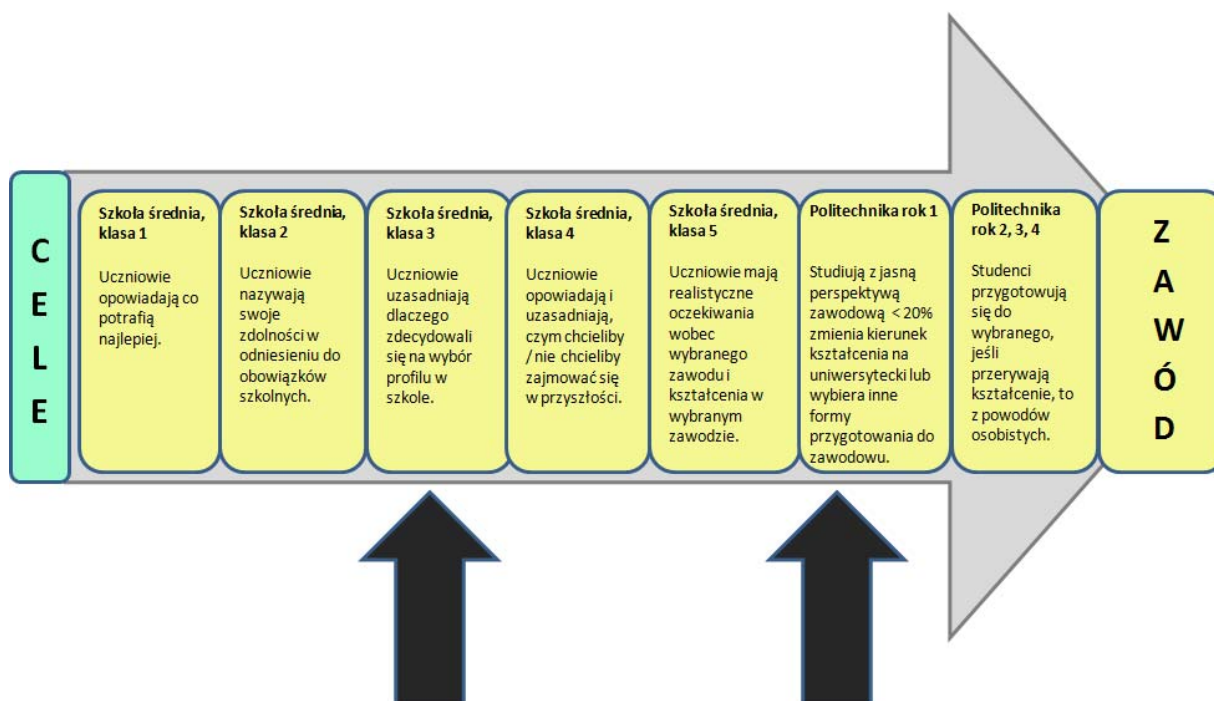
W celu implementacji ponadgranicznych kontaktów z praktyką należy uwzględnić 2 rodzaje ciągłych planów nauczania w ofercie nauczania HAVO: (a) właściwe dla zawodu, ciągłe, specjalistyczne plany nauczania (i przynależne zajęcia szkolne) oraz (b) niespecyficzne dla zawodu, ciągłe plany nauczania dla orientacji w zakresie (studiów) kariery (i przynależne środki towarzyszące).

Ponadto oba plany nauczania na bazie doświadczeń uczniów z ponadgranicznym kontaktem z praktyką mogą zostać wzajemnie powiązane.

- a) *Właściwe dla zawodu, ciągłe, specjalistyczne plany nauczania* dotyczą poziomów średnich I i II. W Sek. I są to przedmioty ekonomia, zarządzanie & organizacja (M&O) i j. niemiecki. W Sek II HAVO w profilu ekonomia & społeczeństwo przede wszystkim profilowy przedmiot obowiązkowy „ekonomia“, profilowe przedmioty fakultatywne „zarządzanie & organizacja (M&O)“ i (dodatkowy) „język nowożytny“ (często niemiecki, francuski lub hiszpański). Należy przy tym zauważyć, że w Sek II należy liczyć się ze zróżnicowaną grupą uczniów, którzy (poza obowiązkowymi przedmiotami j. niderlandzki i j. angielski) uczęszczają wspólnie właściwie tylko na przedmiot ekonomia. W niniejszym przypadku ponadgranicznych kontaktów z praktyką byłoby oczywiście bardzo funkcjonalne, gdyby uczniowie wybrali profilowe przedmioty

fakultatywne, jak M&O (z działami takimi, jak organizacja wewnętrzna i polityka kadrowa, finansowanie aktywności, polityka marketingowa i finansowa) oraz język niemiecki, nie można tego jednak przyjmować za punkt wyjścia. Ponadgraniczne kontakty z praktyką pasują doskonale do zakresu M & O Sek II „International Business College (IBC)“, gdzie spotykają się przedsiębiorstwa i internacjonalizacja.

- b) *Niespecyficzne dla zawodu, ciągłe plany nauczania dla orientacji w zakresie (studiów) kariery (SLOB)* i przynależne doradztwo dla uczniów ma miejsce począwszy od klasy przejściowej. W szczególności idzie tu o doradztwo ze strony wychowawcy przy wyborze przedmiotów i profilu, dalszego wyboru studiów (MBO, VWO, HBO) i następującego potem wyboru zawodu. Ciągły plan nauczania SLOB kontynuowany jest, jak przedstawiono na rys. 16.

Rys. 16: Ciągły plan nauczania w zakresie orientacji zawodowej i kariery akademickiej w szkole HAVO: cele HAVO i HBO (w: Marian Kienhuis (2011): *Naar een model van geïntegreerde doorlopende studieloopbaanbegeleiding havo-hbo*; Enschede: Saxion / Kenniscentrum Onderwijs & Innovatie

2) Pojmowanie kształcenia

Szkoła de Waerdenborch znajduje ważny powód do stosowania ponadgranicznych kontaktów z praktyką przede wszystkim we własnym pojmowaniu kształcenia, sformułowanym w myślach przewodnich ‘Waerdecreatie (K)aders anno 2013’. Pożądane jest optymalne przygotowanie uczniów do życia w społeczeństwie XXI w. Co to oznacza dla planu nauczania? Idzie tu o szeroką ofertę kształcenia z punktem ciężkości na rozwoju talentów i indywidualnym doradztwie.

3) Ogólna struktura programu kontaktów z praktyką

Struktura składa się z grup docelowych, globalnych celów nauki, sposobu realizacji aktywności w zakresie nauki, czasu trwania programu, rodzaju kontroli nauki i oceny, a przede wszystkim zaangażowanych partnerów.

- a) Grupa docelowa: De Waerdenborch (lokalizacja Holten) zdecydowała się na opracowanie programu dla uczniów HAVO3 i HAVO4, ponieważ obie grupy stoją przed ważnymi decyzjami w swojej karierze szkolnej: wybór profilu dla HAVO3 i dalszy wybór studiów (często HBO) dla HAVO4/5. W tym ostatnim przypadku wybrano grupę IBC. Ważne jest, by znaleźć w Niemczech grupę uczniów podobną pod względem poziomu, wieku i składu (chłopcy/dziewczęta). Dla HAVO3 była to 9. klasa Michaelschule (szkoła średnia w Papenburgu, Dolna Saksonia) w obowiązkowym przedmiocie do wyboru „ekonomia“, a dla HAVO4/5 11. i 12. klasa kolegium zawodowego Ennepetal gimnazjum zawodowego, zakres „ekonomia“ (Ennepetal, Północna Nadrenia-Westfalia);
- b) Ogólne cele nauki: Istniały 3 rodzaje celów nauki. Po pierwsze pod względem merytorycznym zdecydowano się na analizę porównawczą regionalnej gospodarki w regionie niderlandzkim (Twente) i niemieckim (Dolna Saksonia i Północna Nadrenia-Westfalia) w oparciu o siatkę analityczną (patrz rozdz. 7, załącznik 1). Chodziło przy tym zarówno o analizę porównawczą regionu, jak i (bliżej określonego) zakładu w połączeniu z przedmiotami wymienionymi w punkcie a.). Po drugie należało skoncentrować się na wyborze studiów i zawodu. Po trzecie celem nauki było zdobycie doświadczeń interkulturowych (łącznie z posługiwaniem się językiem obcym) podczas wymiany w szkole, rodzinie i zakładzie zagranicą. Idzie tu przede wszystkim o zdobycie doświadczeń w zakresie nauki;
- c) Aktywności w zakresie nauki: W obliczu pojmowania kształcenia punkt ciężkości musi znaleźć się na aktywizujących aktywnościach w zakresie nauki, w miarę możliwości realizowanych samodzielnie i/lub w małych grupach. Stosowanie ICT ma przy tym charakter wspomagający. Podstawową aktywnością jest odnosząca się do zakładu aktywność w zakresie nauki programu, gdzie uczniowie przygotowują się a po realizacji mogą przeanalizować wybór studiów i zawodu oraz interkulturowość. Również w szkole, do której uczęszczają, oraz w miarę możliwości również w przyjmującej ich rodzinie, musi istnieć możliwość nabywania interkulturowych doświadczeń w zakresie nauki, które można potem poddać analizie. Zadaniem nauczycieli jest przy tym przede wszystkim inspirowanie i doradzanie uczniom w ich aktywnościach (także feedback);
- d) Czas trwania programu: Przyjmuje się, że wymiana trwa każdorazowo 2 dni. Preferowana jest realizacja takiej wzajemnej wymiany w ciągu 1 tygodnia. Niezależnie od tego należy jeszcze przewidzieć czas na przygotowanie uczniów i nauczycieli);
- e) Kontrola celów nauki/ocena: Należy uwidocznnić lub pokazać wyraźnie, w jakim stopniu zaangażowani uczniowie osiągają cele nauki w odniesieniu do doświadczeń w zakresie nauki Można przy tym pomyśleć np. o ustnych lub pisemnych prezentacjach z

wykorzystaniem programu PowerPoint i lub plakatów. W przypadku tych form idzie raczej o samokontrolę/samoocenę. Taką kontrolę celów nauki/ocenę można wzmocnić poprzez omówienie zaprezentowanych treści w grupie uczniów i/lub ich skomentowanie przez nauczycieli. Ocena7 ewaluacja w odniesieniu do optymalizacji może odbyć się w oparciu o katalog pytań;

- f) Partnerzy: Są to szkoły partnerskie i uczniowie, rodziny przyjmujące uczniów, pracownicy zaangażowanych zakładów oraz doradcy z Saxion/IÖB.

Na rys. 17 podsumowano ogólną strukturę programu:

Struktura ponadgranicznych kontaktów z praktyką do analizy regionalnej gospodarki w Niderlandach i Niemczech	
(a) grupa docelowa	Niderlandy: havo3 i havo4/5 Niemcy: szkoła średnia (9-ta klasa) i gimnazjum zawodowe (11-ta i 12-ta klasa)
(b) ogólne cele nauki, nabywane doświadczenia w zakresie nauki	1. analiza porównawcza gospodarki regionalnej w dwóch regionach i dwóch zakładach w Niderlandach i Niemczech 2. skupienie się na wyborze studiów i zawodu; oraz 3. nabywanie doświadczeń międzynarodowych w szkole, zagranicznej rodzinie i zakładzie.
(c) aktywności w zakresie nauki	• korzystanie z Internetu • wizyta/zapoznanie z zakładem • praca grupowa • ustne i pisemne prezentacje (PPt i plakat) • spotkania interkulturowe
(d) czas trwania programu	2 dni w Niemczech i 2 dni w Niderlandach, w miarę możliwości w ciągu jednego tygodnia. Do tego dochodzi jeszcze czas przygotowania uczniów i nauczycieli.
(e) kontrola celów nauki/ocena	• autotest z prezentacjami • komentarz współuczniów i nauczycieli • katalog pytań
(f) partnerzy	• szkoły przyjmujące gości • rodziny przyjmujące gości • zakłady biorące udział w projekcie • szkoła średnia Saxion /IÖB

Rys. 17: Struktura ogólna ponadgranicznych kontaktów z praktyką do analizy regionalnej gospodarki w Niderlandach i Niemczech

4) Praktyczne warunki

Dotyczą kwestii, które należy stale mieć na uwadze:

- czas dostępny w planie nauczania i planie godzinowym na przygotowanie uczniów do wymiany i na realizację wymiany,
- dostępne rodziny przyjmujące uczniów, nauczyciele i pracownicy zakładów,
- dostępny transport na miejsce i transport podczas wymiany,
- organizacja wyżywienia,

- informowanie innych osób zaangażowanych w szkole (stołówka, dozorca itd.), w szczególności wykładowców,
- przygotowawcza, wspólna narada niderlandzkich i niemieckich nauczycieli nt. dokładnej organizacji i realizacji programu na miejscu,
- przygotowanie rodzin przyjmujących uczniów.

Projekt programu:

Przygotowanie wymiany: na ok. 1 miesiąc przed wymianą	
Tydz. 1: 1 Godz.	wychowawca klasy: (drugi wychowawca jest włączony) (a) informuje klasę (b) tworzy małe grupy 3-4 uczniów do przygotowanego (w j. ang.) zadania internetowego „Analiza regionalnej przestrzeni gospodarczej” (zał. 2, patrz rozdz. 7) (c) objaśnia zadanie internetowe i sposób pracy (d) przydziela zadanie „media społecznościowe”: prosi uczniów o nawiązanie indywidualnego kontaktu z niem. uczniami w celu pierwszego poznania się (zadanie domowe)
Tydz. 2: 1 Godz.	Uczniowie realizują zadania internetowe i społecznościowe. Obecny jest przy tym nauczyciel VO i nauczyciel HBO
Tydz. 3: 1 Godz.	Uczniowie realizują zadania internetowe i społecznościowe (ciąg dalszy). Obecny jest przy tym nauczyciel VO i nauczyciel HBO
Tydz. 4: 1 Godz.	Zadanie prezentacyjne: Każdej małej grupie zleca się przedstawienie wyników zadania internetowego w formie prezentacji (Power Point) (częściowo zadanie domowe). W miarę możliwości językiem jest niemiecki, w przeciwnym razie angielski. Nauczyciel niemieckiego lub angielskiego poprawia prezentację PPT i komentuje ją w celu optymalizacji.
Tydz. 4: 20 Min	Odbiór internetowego katalogu pytań, w którym uczniowie mogą umieścić swoje oczekiwania w stosunku do zgodności i różnic między Niderlandami i Niemcami w odniesieniu do czasu wolnego & kultury, pracy & zakładu oraz szkoły & środowiska. Równocześnie uczniowie są proszeni o przedstawienie swojego aktualnego wyboru studiów i zawodu, a także (przyszłej) gotowości do podjęcia studiów i pracy w Niderlandach/Niemczech. <i>Alternatywa:</i> nauczyciele organizują ewaluację z samymi uczniami.

Tydz. 5: dzień 1 Niderlandy w Niemczech	
8:00	Wyjazd niderlandzkich uczniów autobusem do Niemiec
10:00	Przyjęcie
11:00	Niemieccy uczniowie przedstawiają swoje otoczenie • czas wolny i kultura • praca i zakłady • szkoła i środowisko
12:00	Obiad
13:00	Wizyta na zajęciach z wybranego przedmiotu
16:00	U niemieckich rodzin przyjmujących uczniów
-----	Program wieczorny (do ustalenia z rodzinami)

Tydz. 5: dzień 2 Niderlandy w Niemczech	
10:00	Wizyta niemieckich i niderlandzkich uczniów w niemieckim zakładzie
12:30	Obiad
13:30	Aktywności kreatywne
16:00	Wyjazd niderlandzkich uczniów do Niderlandów
18:00	Przyjazd do Niderlandów

Tydz. 5: dzień 3 PRZERWA	

Tydz. 5: dzień 4 Niemcy w Niderlandach	
8:00	Wyjazd niemieckich uczniów autobusem do Niderlandów
10:00	Przyjęcie
10:30	Oprowadzenie po szkole
11:00	Niderlandcy uczniowie przedstawiają swoje otoczenie • czas wolny i kultura • praca i zakłady • szkoła i środowisko
12:00	Obiad
13:00	Wizyta na zajęciach z wybranego przedmiotu
15:45	Zakończenie
16:00	U niderlandzkich rodzin przyjmujących uczniów
-----	Program wieczorny (do ustalenia z rodzinami)

Tydz. 5: dzień 5 Niemcy w Niderlandach	
10:00	Wizyta niemieckich i niderlandzkich uczniów w niderlandzkim zakładzie
12:30	Obiad
13:30	• Ewaluacja (język: niemiecki lub angielski) • Uczniowie ewaluują w 3 grupach (niemieccy i niderlandzcy uczniowie zmieszani) to, co zaobserwowali • Na grupę sporządzany jest plakat nt. zgodności i różnic między Niderlandami i Niemcami w odniesieniu do czasu wolnego & kultury, pracy & zakładu oraz szkoły & środowiska. Co najczęściej rzuca się w oczy? • Dwóch uczniów z każdej grupy prezentuje plakat całej grupie (maks. 5 min.) + stawianie pytań i dyskusja
16:00	Wyjazd niemieckich uczniów do Niemiec
18:00	Przyjazd do Niemiec

Tydz. 6: Refleksja nt. wymiany	
20 min.	Odbiór internetowego katalogu pytań, w którym uczniowie mogą podać, w jakim stopniu potwierdziły się ich oczekiwania w stosunku do zgodności i różnic między Niderlandami i Niemcami w odniesieniu do czasu wolnego & kultury, pracy & zakładu oraz szkoły & środowiska. Równocześnie uczniowie są proszeni o przedstawienie swojego aktualnego wyboru studiów i zawodu, a także (przyszłej) gotowości do podjęcia studiów i pracy w Niderlandach/Niemczech. Odbiór katalogu pytań przez biorących udział nauczycieli.
1 (opcjonalnie)	Godz. Rozmowa wychowawcy z klasą o zdobytych doświadczeniach w Niderlandach/Niemczech oraz o obecnym lub także późniejszym znaczeniu dla własnego wyboru studiów i zawodu. W rozmowie może wziąć udział również pracownik szkoły wyższej Saxion.

W celu uzyskania maksymalnego efektu zdecydowano się na realizację rewizyty w ciągu 1 tygodnia. Ze względu na praktyczne uwarunkowania (patrz wyżej) konieczne może być zaplanowanie dłuższego czasu między wzajemnymi wizytami.

W przypadku włączenia niemieckiej szkoły partnerskiej przygotowanie musi odbyć się równocześnie także w Niemczech.

Koncepcyjny przyczynek szkoły partnerskiej Michaelsschule Papenburg

Udział w projekcie „Impuls” - implementacja kontaktów z praktyką w przedsiębiorstwach dla nauczycieli i uczniów- miał na celu opracowanie i przetestowanie przenoszalnej perspektywie na inne regiony koncepcji, która przyszłościowo i trwale wspiera

- ponadgraniczne kontakty z praktyką szkoła-gospodarka
- w ramach szkolnego kształcenia zawodowego i przedmiotu ekonomia.

Wyjściowe pytanie odniesione do owocnej współpracy między przedsiębiorstwem a szkołą brzmi generalnie: **Co możemy zrobić, by stworzyć systematyczną i uregulowaną, skierowaną na wspólny cel współpracę?**

Uczniom należy udostępnić miejsca nauki, umożliwiające zajęcie się realnymi problemami w stopniu znacznie większym niż może to umożliwić sama szkoła.

Przyczynek: Wykorzystanie efektów synergii w celu odkrycia mocnych stron i potencjałów i ich wspierania **w celu:**

- wspierania kształcenia i/lub orientacji akademickiej bez przerw
- wspierania celowego wyboru personelu, optymalnego zatrudniania personelu

Warunki skutecznej realizacji kontaktów z praktyką:

- organizacyjne warunki ramowe (miejsce, przestrzeń, materiał, nieformalne struktury i procesy)

- zasoby ludzkie (uczestnicy: zakresy odpowiedzialności, doświadczenia, komunikacyjność, otwartość, zainteresowanie, motywacja i innowacyjne myślenie)

Warunki skutecznej realizacji na płaszczyźnie instytucjonalnej:

- udział kolegium w procesach decyzyjnych i twórczych w rozumieniu trwałości
- obecność struktur zespołowych
- „oryginalny“ temat, uznawany przez wszystkich za ważny
- widoczna korzyść dla wszystkich uczestników
- wspólnota celów
- przejrzystość i precyzyjne zdefiniowanie celu
- dobrowolność
- uznanie i zagwarantowanie autonomii jednostki
- zobowiązanie, jasne reguły współpracy
- wspólne okienko czasowe
- wewnętrzne wsparcie (przez kierownictwo szkoły)
- przejrzystość (jasne zdefiniowanie zadań wzgl. podziału ról)
- regularny feedback
- przemyślane zabezpieczenie wyników
- możliwość prezentacji wyników
- uznanie i akceptacja

Efektywna współpraca wymaga kultury pracy:

- inwestowanie w relacje
- szczerą komunikacją
- wzajemną naukę i uczenie się od innych
- regularną refleksję i bilans
- ewaluację

Niezbędne jest połączenie kooperacji z przedsiębiorstwami, budowa sieci z treściami przedmiotu ekonomia, właściwymi dla przedmiotu metodami i możliwościami w celu zapewnienia skuteczności trwałości tego szczególnego rodzaju uczenia się. W odniesieniu do tych generalnych wytycznych Michaelschule opracowała następującą koncepcję zakotwiczoną w szkolnym programie nauczania.

Przykład z praktyki nauczania

Temat przewodni ponadgranicznych kontaktów z praktyką: „Ponadgraniczne przestrzenie życiowe i gospodarcze“

Uczniowie badają ważne branże w regionie i porównują regionalną przestrzeń gospodarczą z daną, również ograniczoną do regionu przestrzenią gospodarczą w Niderlandach.

Cele:

- wypełnienie właściwych dla przedmiotu terminów treścią
- sporządzenie przeglądu regionalnej przestrzeni gospodarczej
- przyporządkowanie branż
- przyporządkowanie do tych branż przykładowych przedsiębiorstw
- zdefiniowanie znaczenia danego przedsiębiorstwa (przykładowego) dla regionu
- zapoznanie z polami zawodowymi tego przedsiębiorstwa
- sporządzenie przeglądu uczonych zawodów
- opracowanie profilu wymagań dla danego toku kształcenia
- sformułowanie osobistych życzeń i wyobrażeń zawodowych

Po zakończeniu fazy przygotowawczej, w której uczniowie zapoznają się ze strukturami i możliwościami rozwoju danego przedsiębiorstwa w regionie, w której zestawiają wyniki badania z wynikami kolejnego badania drugiego przedsiębiorstwa, dokonują porównań, rejestrują tendencje rozwojowe, przechodzą oni do fazy drugiej, poznania nowego regionu przygranicznego.

Cele wzajemnej wymiany:

Interkulturowość jako podstawa właściwej oceny obserwacji, przyporządkowanie doświadczeń, ocena porównań i analizy były tłem wspólnego spotkania uczniów.

Pierwsze przyczynki w tym zakresie powinny dotyczyć następujących celów:

- rozwinięcie pozytywnego nastawienia do spotkania z młodzieżą z Niderlandów i jej rodzinami
- poznanie przyzwyczajęń życiowych, miejsca i przestrzeni życiowej
- umiejętność gromadzenia doświadczeń dot. różnic między tym, co własne i obce
- wypełnienie treścią pojęcia „uprzedzenie“
- zapoznanie z niderlandzkim przedsiębiorstwem w odniesieniu do różnych aspektów:
 - wielkość
 - stan zatrudnienia
 - produkcja
 - znaczenie w regionie

- o pola zawodowe
- o możliwości kształcenia zawodowego

Nawiązywanie kontaktu z firmą (Aebi Schmidt) w Holten wzgl. Papenburgu (Meyer Werft) odbywało się zawsze za pośrednictwem tamtejszej szkoły w Holten wzgl. w Papenburgu. Przewidziane zostało nawiązywanie pierwszego kontaktu między uczniami za pomocą e-maila. Wymienione zostały listy gończe, pierwsze maile z osobistymi uwagami, zdjęciami.

W ramach przygotowania do wymiany ze szkołą „de Waerdenborch“, Holten zaangażowani nauczyciele (1 kolega z przedmiotem ekonomia, 1 koleżanka z przedmiotem j. niderlandzki) opracowali koncepcję, opartą zasadniczo na 2 modułach:

- 1) przekazywanie podstawowej wiedzy w j. niderlandzkim (pierwsza wiedza językowa jako forma przetwarzania lodów)
- 2) obserwacja własnej przestrzeni gospodarczej

Moduły te winny umożliwić uczniom z jednej strony poznanie własnej przestrzeni gospodarczej w celu jej porównania z odpowiednim regionem w Niderlandach. Z drugiej strony ich zadaniem jest dostarczenie uczniom „językowego pakietu na przeżycie“, tak by ułatwić im komunikację z partnerami w j. niderlandzkim, pozwalając równocześnie na lepsze postrzeganie i rozumienie różnic kulturowych na poziomie życia społecznego i zawodowego.

1) Moduł 1: nabywanie umiejętności językowych

Centralny punkt tego modułu to przekazywanie słów i wzorców językowych w języku niderlandzkim. Jest on konieczny z uwagi na to, że uczniowie kursów z reguły nie posiadają żadnych umiejętności w zakresie j. niderlandzkiego. Z tego powodu zdobywają oni wiedzę podstawową, obejmującą znajomość słownictwa i wymowy. Dotyczy to sytuacji językowych (zwroty grzecznościowe itd.) oraz konwersacji na najprostszym poziomie.

2) Moduł 2: analiza regionalnej przestrzeni gospodarczej

W zakresie analizy regionalnej przestrzeni gospodarczej uwzględniono dwie decydujące cechy:

- Jaką techniczną i społeczną infrastrukturę oferuje region Papenburg?
- Jakie większe firmy istnieją w okolicy i naukę jakich zawodów oferują?

Przy badaniu infrastruktury nie ograniczono się jedynie do stanu rzeczywistego, lecz poddano analizie również wyniki.

- Czego brakuje w regionie Papenburg w odniesieniu do infrastruktury społecznej i technicznej?
- Jakie wady ma to dla pracobiorców i pracodawców?
- Czy złe połączenia komunikacyjne są niekorzystne dla przedsiębiorstw?

W oparciu o to przyjrzano się bliżej większym zakładom regionu. Zbadano przy tym następujące aspekty:

- ilość pracowników
- zawody w przedsiębiorstwie
- oferowane zawody do nauki
- znaczenie przedsiębiorstw w regionie

Wyniki realizacji programu dla ponadgranicznych kontaktów z praktyką

Aby skontrolować sukcesy uczniów w nauce, przed i po kontakcie z praktyką (**HAVO3 i 9. klasa szkoły realne przy Michaelschule**) przeprowadzono ankietę internetową. Ewaluacja została przeprowadzona również przy udziale zaangażowanych nauczycieli

Wyniki w nauce **uczniów** podsumowane są poniżej:

- Niderlandzcy uczniowie oczekiwali często większych podobieństw, które potwierdziły się jedynie w części. Niemieccy uczniowie tylko po części oczekiwali podobieństw między Niemcami a Niderlandami, okazało się jednak, że jest ich wiele więcej: w odniesieniu do organizacji czasu wolnego, zainteresowań, rodzaju pracy, życzenia studiowania na uczelni wyższej oraz interakcji z nauczycielami;
- Holenderscy studenci oczekiwali kilku różnic w szkole: budynek, wystrój, regulamin szkolny, sposób nauczania, i tym podobne, ale również tam były duże różnice;
- Niderlandzcy (NL) i niemieccy (D) uczniowie oczekiwali że nabędą wszelkiego rodzaju doświadczeń edukacyjnych: podobieństwa międzykulturowe i różnice (NL i D), język niemiecki (NL), praktyka językowa po angielsku (NL i D) i tak właśnie się stało;
- Niemieccy uczniowie spodziewali się pewnych problemów z komunikacją, gdyż może oczekuje się, że mówią po holendersku. W praktyce okazało się, że te problemy są raczej nieznaczące; niderlandzki nie był lingua franca. Szczególnie niderlandzcy uczniowie mieli więcej problemów z komunikacją, niż oczekiwano, w ich ocenie j. angielski niemieckich uczniów mógł być dużo lepszy;
- Holenderscy i niemieccy studenci spodziewali się pewnych doświadczeń edukacyjnych, które są istotne dla (dalszego) wyboru studiów i zawodu, oczekiwania te również okazały się prawdziwe. Holenderscy uczniowie deklarują znacznie rzadziej, że nie wiedzą, co chcą robić po szkole; ich życzeniem jest przede wszystkim nauka w wyższej szkole zawodowej (HBO). Dla niemieckich uczniów po programie faworytem jest wyższa szkoła zawodowa; matura i kształcenie zawodowe były rzadziej podawane. Oczywiście mowa tu tylko o chwilowej migawce;
- Ani niemieccy, ani niderlandzcy uczniowie nie zmienili zdania dotyczącego dalszego studiowania w Holandii oraz w Niemczech: zarówno przed jak i po wskazują, że ich nie planowali. Holenderscy uczniowie myślą o ewentualnej przyszłej pracy w Niemczech po

programie ponadgranicznego kontaktu z praktyką prawdopodobnie nieco bardziej pozytywnie.

Wyniki ewaluacji niemieckich i niderlandzkich **nauczycieli** są następujące:

- Program jako całość jest dobrze wykonalny i właściwy w celu osiągnięcia pożądanych doświadczeń edukacyjnych. Jednak organizacja musi za pomocą 'scenariusza' stać się jędrniejsza i bardziej przejrzysta;
- Poszczególne merytoryczne i komunikacyjne aspekty prezentacji uczniowskich nie zawsze były dobrze przygotowane i muszą być surowiej oceniane / komentowane. Stwierdzono, że nauczyciele holenderscy i niemieccy nie zawsze zgadzają się co do oceny;
- Podczas wizyty na lekcji w szkole partnerskiej należy zadbać, by zagraniczni uczniowie również mogli ją śledzić. Używany tu j. holenderski lub niemiecki był czasem przeszkodą;
- Zapoznaniu z zakładem należy poświęcić większą uwagę: używany język; motywujący charakter aktywności i wielkość grupy to ważne aspekty, jakie należy uwzględnić już w fazie przygotowań.
- W różnych zadaniach grupowych - aktywność twórcza, plakat itp. - należy uważać, by praca i komunikacja odbywała się w grupach międzynarodowych (NL / D). Tendencji do pracy najpierw w oddzielnych grupach NL lub D w celu późniejszego połączenia produktów, należy przeciwdziałać; oraz
- nauczyciele towarzyszący naprawdę muszą uzyskać czas na wcześniejsze osobiste omówienie, określenie i przygotowanie treści i organizacji programu. Należy to zrobić odpowiednio wcześniej.

To samo wykonanie programu miało miejsce także w ponadgranicznym kontakcie z praktyką między poziomem HAVO4 / 5 a gimnazjum zawodowym Ennepetal. W tym drugim przypadku okres między wzajemnymi wizytami z powodu praktycznych okoliczności (czas w programie, choroba towarzyszącego nauczyciela) wyniósł 3 miesiące (pierwotna klasa HAVO4 stała się klasą HAVO5).

HAVO4/5 -gimnazjum zawodowe 11. i 12. klasa

Grupa uczniów 'gimnazjum zawodowego' opracowała samodzielnie (grupowy) katalog pytań do ewaluacji zebranych doświadczeń. Po zakończeniu wymiany został on opracowany w małych grupach. Rezultaty były następujące:

1. Większość wypowiedzi uczniów (grup) o wymianie była pozytywna: w szczególności, wzajemna prezentacja obszaru gospodarczego, współpraca w grupie i wspólna organizacja czasu wolnego, kontakty z rodziną przyjmującą, wzajemna komunikacja (zwłaszcza) w języku angielskim i niemieckim, wizyta w zakładzie i organizacja;

2. Ogólne wrażenie z całej wymiany jest pozytywne dla wszystkich: udana, pełna informacji, godna powtórzenia, mieliśmy dużo zabawy, dobre doświadczenie, itp. Za szczególnie dobry uznano fakt poznania nowych ludzi, wspólne

aktywności rekreacyjne (bowling) i praca grupowa w grupach niemieckich / holenderskich. Możliwe ulepszenia: wizyta w zakładzie (trwała zbyt długo); j. niemiecki był czasem trudny dla Holendrów), niepowtarzanie już odbytych prezentacji niemieckich i włączenie rundy zapoznawczej. Szczególnie dużo radości sprawił uczniom aktywny wypoczynek, wzajemna komunikacja ("Z Holendrami można się śmiać!"), poznanie zagranicznych uczniów i opracowanie katalogu pytań;

3. Czego się nauczyliśmy? Z doświadczeń w nauce odnotowano: wiedzy o gospodarce regionalnej, proces produkcji w zakładzie (technicznym), znajomość języka, znajomość innego kraju i innej kultury oraz zachowania i zainteresowań innych;

4. W odniesieniu do kraju i kultury doświadczono podobieństw i różnic: w powszechnym kontakcie (uprzejmość, żarty, "luz"), w zasadach i nawykach (palenie w szkole, telefon komórkowy w szkole, korzystanie z roweru, zwracanie się do nauczycieli na "ty"), w systemie szkolnictwa i budynkach i w atmosferze pracy w zakładzie;
5. Uczniowie doświadczają przede wszystkim rozwoju osobistego: poznanie innej kultury, praktyka językowa w języku obcym, nowe kontakty, poznanie innego systemu szkolnego, widzieć strukturę firmy i nauczyć się innego sposobu uczenia się. To wszystko nie ma jednak w chwili obecnej wpływu na ich wybór studiów i zawodu.

Wnioski podsumowujące dla ponadgranicznych kontaktów z praktyką z włączeniem szkoły partnerskiej:

1. Program wymiany praktycznych kontaktów z praktyką jest łatwy do przeprowadzenia i pozwala na uzyskanie pożądanych efektów kształcenia.
2. Następujące punkty zasługują na uwagę przy dalszym opracowywaniu programu:
 - a) Cele: Należy wyraźnie określić, gdzie znajdują się priorytety trzech celów uczenia się, kolejno: orientacja akademicka i zawodowa; orientacja interkulturowa i orientacja gospodarcza;
 - b) Program:

Cele uczenia się dla różnych aktywności - wizyta w zakładzie, prezentacja itp. - muszą być wyraźniej powiązane z powyższymi trzema celami ogólnymi;

rodzaj doradztwa / niezależne wykonywanie różnych działań należy określić i jasno przedstawić uczniom;

Rodzaj (samoocena lub ocena przez nauczyciela) i sposób (plakat, obserwacja, test) oceny nabytych doświadczeń w nauce w oparciu o prezentacje i produkty musi być określony wcześniej i przekazany uczniom;
 - c) W przypadku zadań można poświęcić większą uwagę na różnice między płciami;

- d) zadania muszą być zorganizowane tak, by uczniowie niemieccy i holenderscy musieli natychmiast współpracować w celu uzyskania dobrego wyniku; oraz
 - e) globalna linia „scenariusza” wystarcza. Szczegółowe opracowanie dla uczniów i nauczycieli wspomaga przebieg procesu.
3. Organizacja: skoncentrowanie się na
- a) włączeniu programu wymiany do planu nauczania jest punktem wymagającym stałej uwagi.
 - b) przygotowanie rodziny przyjmującej uczniów do jej roli w ramach wymiany.

3. Kontakt z praktyką w niemiecko-niderlandzkim regionie partnerskim bez włączania szkoły partnerskiej

Koncepcyjny przyczynek ROC van Twente

ROC van Twente związała się z projektem poprzez oddział uczelni kształcenia dorosłych, w szczególności przez wydział VAVO (patrz rozdział 3 niderlandzki systemu edukacji), oddział, który jest odpowiedzialny za "edukację drugiej szansy" w zakresie ogólnokształcącego poziomu średniego II. Konkretnie jest to wydział HAVO Schakel (pol. "przełączniki"). Oto bezpośredni związek z innymi niderlandzkimi szkolnymi partnerami w ramach projektu, którzy działają w tej dziedzinie edukacji. Pozwoliło to promować merytorycznie rozpoznawalną i sensowną współpracę w przygotowaniu modeli zajęć lekcyjnych, koncepcji, materiałów edukacyjnych i przeznaczonych do doskonalenia zawodowego nauczycieli w kontekście ponadgranicznych kontaktów z praktyką.

HAVO Schakel - szczególny program

Różnica w porównaniu do szkoły de Waardenborch lub do zaangażowanych szkół polskich i niemieckich polega na tym, że program HAVO Schakel to specjalny program: uczniowie pochodzą z regularnych klas HAVO, wielokrotnie nie udało się im zdać egzaminu i pomyślnie zakończyć kształcenia. W ramach edukacji drugiej szansy - zwanej HAVO Schakel - uczniowie ponownie otrzymują szansę, by w większości na ukierunkowanych szkoleniach uzyskać brakujące certyfikaty do dyplomu najczęściej dla tylko jednego lub dwóch przedmiotów. Idzie tu więc przy tym o krótkoterminowe, ukierunkowane programy, zwykle trwające tylko jeden rok szkolny.

Realizacja kontaktów z praktyką w ramach programu HAVO Schakel

- Cel(e) ponadgranicznych kontaktów z praktyką
- Rozwój ciekawej koncepcji dla tej grupy docelowej, tak aby i oni zdobywali (ponadgraniczne) doświadczenia, kontynuowali rozwój osobisty, tworząc w ten sposób wartość dodaną dla ich własnej przyszłej pracy zawodowej.

■ Program i organizacja

Decyzja została podjęta w celu dostosowania tego przyczynku do przedmiotów ekonomia, historia i j. niemiecki. W każdym programie przedmiotu lekcyjnego zostały zawarte jednostki lekcyjne dot. następujących tematów / celów:

- euregionalna orientacja dot. rynku pracy
- niemiecki system kształcenia
- rozwój umiejętności językowych w zakresie j. niemieckiego
- kompetencje interkulturowe

W tym celu zostały opracowane zadania praktyczne, które miały zostać zrealizowane po przygotowaniu w szkole podczas jednodniowego kontaktu z praktyką w niemieckim obszarze przygranicznym. Dwa szablony do tych zadań praktycznych - ekonomia i niemiecki - zostały już opracowane i wykorzystywane, trzeci szablon dla przedmiotu historia nie został wybrany przez żadnego ucznia i jest na nowo opracowany.

Szablon ekonomia „Excursieopdracht Economi“: Po wprowadzeniu na ponadgranicznym rynku pracy łącznie z analizą regionalnego obszaru gospodarczego z pomocą materiałów dydaktycznych IMPULS moduł 1 Analiza Regionalnego Obszaru Gospodarczego oraz kultury pracy po obu stronach zadaniem było zadaniem zbadanie zmian cen produktów w Niemczech i w Niderlandach oraz przedstawienie i wyjaśnienie różnic.

Szablon j. niemiecki „Wycieczka do Niemiec z VAVO“: Poszerzyć znajomość języka niemieckiego i pogłębić praktykę językową. W celu poznania podstaw niemieckiego systemu edukacyjnego postawiono praktyczne zadanie: przeprowadzenie wywiadu z ekspertem z niemieckimi uczniami zawodu nt. niemieckiego systemu edukacji za pomocą krótkiej ankiety.

Aby na miejscu w Niemczech sprostać realizacji tych zadań i przetestować szablony w ramach projektu pilotażowego, dla grupy składającej się z 40 uczniów został przygotowany, zrealizowany i dopracowany 1-dniowy kontakt z praktyką w Leer i w Meyer Werft w Papenburgu.

■ Wyniki i ewaluacja

Wszyscy 40 uczestnicy udokumentowali swoje doświadczenia z kontaktem z praktyką raporcie, który został poddany ocenie.

W ramach późniejszych lekcji ekonomii i j. niemieckiego doświadczenia te zostały przeanalizowane wspólnie z uczniami.

Wnioski z jednodniowego ponadgranicznego kontaktu z praktyką bez włączania szkoły

Wszyscy uczestnicy - uczniowie i nauczyciele - w oparciu o doświadczenia są zdania, że sensowne jest wdrożenie tej koncepcji jednodniowego ponadgranicznego kontaktu z praktyką do programu HAVO Schakel. Przede wszystkim ze względu na bezpośrednią wartość dodaną, jaką ma on dla "uczniów drugiej szansy". Uznaje się również, że w programie HAVO Schakel ze względu na napięty harmonogram i wyraźną orientację na certyfikaty / dyplomy istnieją nieliczne możliwości poszerzenia programu, np. o większą ilość dni. Niemniej jednak podejmowane są obecnie starania dalszej optymalizacji procesu organizacyjnego i dydaktycznego oraz poprawy zleceń i szablonów. Czy to może pójść tak daleko, że jak np. w przypadku ponadgranicznego kontaktu z praktyką pomiędzy de Weardenbroch i Michaelschule lub kolegium zawodowym Ennepetal, zaangażowana zostanie jedna lub więcej szkół partnerskich z Niemiec, nie można jeszcze powiedzieć.

6. Czego się nauczyliśmy? Przygotowanie jest najważniejsze!

Poziom nauczycieli:

- Zwracać uwagę na różnice interkulturowe w kulturze pracy! Niderlandzcy partnerzy i szkoły najpierw testują, potem wyciągają wnioski, szkoły niemieckie i polskie najpierw opracowują koncepcję, by następnie podjąć odpowiednie działania. Pomimo tych różnic w podejściu obowiązuje zasada: Merytoryczne ukierunkowanie realizacji kontaktu z praktyką musi być jasne dla wszystkich stron. Wspólny mianownik jest podstawą powodzenia.
- Dokładne konsultacje zaangażowanych nauczycieli przed rozpoczęciem fazy opracowywania (czas przed pierwszą wizytą!) są niezbędne. Dotyczy to zarówno współpracy interdyscyplinarnej w szkole, jak i dwustronnej z nauczycielami ze szkół partnerskich.
- Dydaktyczne cele kontaktów z praktyką należy bezwzględnie połączyć z większymi fachowo-merytorycznymi kompleksami tematycznymi!
- Zakłady należy bezwzględnie poinformować wcześniej o dydaktycznych celach kontaktu z praktyką oraz o stanie wiedzy uczniów! Tylko to może zapewnić owocną dla obu stron współpracę i kooperację.
- Praktyka językowa nauczycieli: Dla optymalnego przygotowania do kontaktu z praktyką w sąsiednim kraju pomocne jest opanowanie języka obcego na poziomie podstawowym. Angielski jest rozwiązaniem jako operacyjny język roboczy, jednak podstawowa znajomość języka partnera jest usilnie zalecana.
- Nauczyciele z obu krajów powinni bezwzględnie ustalić wcześniej kryteria oceny do analizy kontaktu z praktyką i poinformować o nich uczniów przed kontaktem z praktyką.

Poziom uczniów:

- Zalecane jest zakwaterowanie uczniów u rodzin = wyzwanie również dla gospodarzy! Oznacza to, że odpowiednio wcześniej należy włączyć rodziców (informacje o kontakcie z praktyką, zebranie dla rodziców, wyjaśnienie udziału w kosztach).
- Niejednolity rodzaj zakwaterowania (niektórzy u rodzin, inni w schroniskach młodzieżowych, itd.) prowadzi do niezadowolenia. Należy dążyć do jednakowego traktowania wszystkich i współżycia interkulturowego.
- Merytoryczne przesunięcia przy analizie regionalnej przestrzeni gospodarczej są sensowne zależnie od poziomu nauki i poziomu językowego uczniów:

- Niemieccy uczniowie opracowują niderlandzką lub polską przestrzeń gospodarczą; niderlandzcy lub polscy opracowują niemiecką przestrzeń gospodarczą
- wcześniejsze intensywne kontakty uczniów via facebook, e-mail, whatsapp w celu wzajemnego wsparcia.
- Podczas wycieczek oraz faz roboczych należy silniej forsować regionalne/krajowe grupy mieszane.
- Należy pamiętać, że uczniowie zapoznają się z zakładami w języku obcym. Tzn. bezwzględnie wymagane jest przygotowanie językowe. Tłumaczenie w czasie kontaktu z praktyką jest mimo to w wielu przypadkach nadal konieczne.
- Bariera językowa wydaje się ze względu na relatywnie dobrą znajomość języka angielskiego w obu regionach nie stanowić problemu w zakresie komunikacji w szkole. W zakresie komunikacji w oraz z przedsiębiorstwem niezbędne są jednak specjalne przygotowania.

Rekomendacje

- Dzięki wymianie doświadczeń obie strony mogą skorzystać z wiedzy i doświadczenia ludzi "za granicą". Na przykład wdrożenie szeroko stosowanej w Niemczech dokumentacji wyboru zawodu do orientacji zawodowej w szkołach w Polsce w opinii pedagogów i nauczycieli wydaje się mieć sens. Uczniowie mogą tam udokumentować swoje osiągnięcia w ramach orientacji zawodowej i swoją obecną sytuację w procesie wyboru zawodu. Podobna dokumentacja i autorefleksja jest zapewniona w Niderlandach dzięki tzw. e-portfolio.
- Zaleca się, aby nauczyciele odwiedzali zakłady, z którymi będą się później zapoznawać wraz z uczniami. Wielkość zakładu, hałas, wąskie korytarze, wymagane środki bezpieczeństwa itp. muszą być uwzględnione podczas planowania kontaktu z praktyką: zagwarantuje to osiągnięcie celu edukacyjnego.
- Dla realizacji ponadgranicznych kontaktów z praktyką koncepcyjnie niezbędne jest włączenie nauki języków obcych i zdefiniowanie poprzez to językowego i interdyscyplinarnego przygotowania. W przygotowaniu transgranicznych kontaktów z praktyką z racji interdyscyplinarności przedsięwzięcia uczestniczyć mogą różne podmioty: nauczyciel, pedagog szkolny, koordynatorzy BO/LOB oraz szkolni / zewnętrzni doradcy zawodowi.
- W zakresie zapoznawania się młodzieży z regionalną i ponadgraniczną przestrzenią gospodarczą i rynkiem pracy istnieją we wszystkich trzech krajach interfejsy dot. planów nauczania, tak że kontakty z praktyką można realizować w ramach przedmiotów ekonomicznych i działań w zakresie orientacji zawodowej. Właśnie dla niderlandzkich i polskich szkół w regionach przygranicznych zalecany jest udział w targach akademickich i edukacyjnych w Niemczech, ponieważ w obu tych krajach nie

mają one miejsca w tej formie. Targi akademickie i edukacyjne są predestynowane do zakotwiczenia ich w działania w zakresie orientacji zawodowej, również dlatego, że odbywają się one cyklicznie. Udział w nich może stanowić dla uczniów pierwszy impuls do dyskusji na temat różnorodności zawodów lub do planowania kolejnych etapów kariery zawodowej z potencjalnymi pracodawcami, jeżeli dokonano już wyboru zawodu.

Wsparcie

- Przy pierwszym poszukiwaniu partnerów do współpracy z gospodarki pomocna może być platforma IMPULS (<http://www.impuls-markt.eu/information/article-box/>). Są tam wymienione przedsiębiorstwa, które w ramach projektu IMPULS aktywnie współdziałały przy realizacji ponadgranicznych kontaktów z praktyką w niderlandzko-niemieckim i niemiecko-polskim regionie przygranicznym.
- Na portalu IMPULS (<http://www.impuls-transfer.eu/>) dostępna jest także broszura, gdzie krótko przedstawiono korzyści ze współpracy szkoła-gospodarka, a także liczne materiały (moduł 1-5), które mogą być pomocne przy merytorycznym przygotowaniu, realizacji i ewaluacji ponadgranicznych kontaktów z praktyką.
- Bez środków finansowych niewiele można zrobić! Należy wyjaśnić kwestię finansowania zarówno na miejscu, jak i w zakresie kosztów podróży. Finansowanie stanowi bardzo duży problem, nie tylko w przypadku kilkudniowych kontaktów z praktyką z włączeniem szkół partnerskich. Tu zakwaterowanie u rodziny może być dobrym rozwiązaniem, zarówno w odniesieniu do kontaktów interkulturowych, jak również w sensie odciążenia finansowego. Niemniej jednak autobus do transportu uczniów również wiąże się z kosztami. Wymianę uczniów w niemiecko-polskim regionie może np. współfinansować niemiecko-polskie stowarzyszenie młodzieży (<http://www.dpjw.org/>) (65%). Wniosek należy składać najpóźniej na 3 miesiące przed kontaktem z praktyką. Inną możliwość wsparcia stanowią Fundusze Pomierania (<http://www.pomerania.net>). Również w regionie niderlandzkim wsparcie finansowe możliwe jest za pośrednictwem Euregio (<http://www.euregio.eu/de>) lub regionu Ems-Dollart (<http://www.edr.eu/de>).
- Doświadczenia w ramach projektu IMPULS pokazały, że optymalnym elementem towarzyszącym ponadgranicznym kontaktom z praktyką jest bilateralne doskonalenie zawodowe nauczycieli. Prosimy o kontakt z nami! Z przyjemnością Państwu pomożemy!

Kontakt:

Niemcy

Sandra Hänke

Tel.: +49 - 441 - 361303 - 32

Fax: +49 - 441 - 361303 - 99

E-Mail: haenke@ioeb.de

Holandia

Jacques Bazen

Tel.: +31 - 53 487 1488

Fax: +31 - 53 432 1193

E-Mail: j.c.bazen@saxion.nl

Polska

Radosław Wróblewski

Tel.: +48 - 95 720 84 12

Fax: +48 - 95 722 37 26

E-Mail: r.wroblewski@ko-gorzow.edu.pl

Jerzy Kaliszan

Tel.: +48 - 95 721 - 61 - 10

Fax: +48 - 95 721 - 61 - 12

E-Mail: wom@womgorz.edu.pl

7. Przykłady materiałów dydaktycznych

Załącznik 1: Wskaźniki do analizy regionalnej przestrzeni gospodarczej (wybór)

Przykładowy materiał z modułu 1 „Analiza regionalnej przestrzeni gospodarczej“

1. Dane ogólne/statystyka

- liczba mieszkańców
- struktura wiekowa/rozwój demograficzny
- relacja miasto/wieś
- przeciętny dochód
- siła nabywcza
- migracja
- struktury polityczne
- znaczenie religii

2. Gospodarka/przedsiębiorstwa

- kluczowe branże i przedsiębiorstwa
- wskaźniki/obroty/sumy na inwestycje
- oferty i struktury miejsc pracy i miejsc kształcenia zawodowego
- stan sieci

3. Infrastruktura

- transport
- technika
- edukacja
- kultura
- zdrowie

4. Jakość życia

- sytuacja mieszkaniowa (struktury, ceny itd.)
- aspekty zdrowotne
- oferty opieki nad dziećmi
- społeczna „otwartość“
-

5. Współpraca instytucji regionalnych z zagranicą

- projekty

- miasta partnerskie
- współpraca ponadgraniczna

Załącznik 2: Badanie internetowe do analizy regionalnej przestrzeni gospodarczej

*Przykładowy materiał z modułu 1 „Analiza regionalnej przestrzeni gospodarczej”
(opracowanie: Saxion i de Waerdenbroch)*

Zadanie domowe w zakresie przygotowania kontaktu z praktyką z Niemcami (w pierwotnym dokumencie połączone z przedmiotem j. angielski)

Jakie znaczenie ma region Twente dla przedsiębiorstwa Aebi Schmidt?

Aebi Schmidt jest wiodącym dostawcą systemów innowacyjnych rozwiązań technicznych w zakresie czyszczenia i sprzątania powierzchni komunikacyjnych i koszenia trawników w trudnym terenie. Niektóre produkty i dziedziny działalności to na przykład urządzenia do konserwacji zimowej (np. odśnieżanie), urządzenia do konserwacji letniej (np. sprzątanie ulic) i maszyny rolnicze (np. kosiarki silnikowe) (patrz zdjęcia poniżej).

Urządzenia do konserwacji zimowej i letniej

Maszyny rolnicze

Zadanie grupowe #1 (dostępny czas: 10' minut)

Prosimy o obejrzenie strony internetowej przedsiębiorstwa <http://www.aebi-schmidt.com/en/home> i wybranie jednego z filmów Aebi Schmidt (kanał YouTube) w celu uzyskania ogólnego poglądu na produkty przedsiębiorstwa. Jednym słowem, jakie znaczenie ma to przedsiębiorstwo dla regionu Twente.

Znaczenie tego przedsiębiorstwa dla regionu Twente:

Aebi Schmidt pragnie być wiodącym dostawcą systemów w kraju, a przede wszystkim w regionie, w którym przedsiębiorstwo ma swą siedzibę. Ogólna analiza regionalnej przestrzeni gospodarczej jest ważną podstawą oceny wiodącej pozycji przedsiębiorstwa w regionie. Przedsiębiorstwo jest reprezentowane w Niderlandach, w miejscowości Holten (patrz strona

internetowa <http://www.aebi-schmidt.nl/>). Z tego powodu kierownictwo firmy udziela zlecenia przeprowadzenia ogólnej analizy gospodarki regionalnej w regionie Twente.

Przyporządkowanie do grup jest następujące:

Zadanie grupowe #2 (dostępny czas: 30' minut)

!!! Przed rozpoczęciem prosimy o przeczytanie poniższych instrukcji a, b oraz c !!!

a) Prosimy o przeanalizowanie regionalnej przestrzeni gospodarczej regionu Twente

W ramach analizy regionu Twente zbadanych zostanie 5 wskaźników. Każda grupa opracuje jeden z tych 5 tematów (nauczyciel rozdziela tematy)

Pola tematyczne:

- statystyka ogólna (np. liczba ludności),
- przedsiębiorstwo (np. rodzaj przedsiębiorstwa),
- infrastruktura (np. system komunikacyjny, rozwój technologiczny, oświata),
- jakość życia (np. jakość mieszkań, aspekty zdrowotne itd.) oraz
- regionalna kooperacja z zagranicą

Każdy temat posiada kilka **pytań przewodnich** do przeprowadzenia analizy. Stosowane są dwa rodzaje pytań: pytania dot. regionu Twente i pytania dot. sytuacji w całych Niderlandach.

Każda grupa odpowiada na pytania za pomocą arkusza odpowiedzi (patrz niżej) oraz w oparciu o udostępnione źródła internetowe.

b) Wyniki należy przedstawić w ramach krótkiej prezentacji.

b) c) Każda grupa musi zorganizować się sama.

Każda grupa musi samodzielnie zorganizować zadania wewnątrz grupy: przeprowadzić badanie internetowe, sformułować odpowiedzi na pytania, zaprezentować wyniki itd.

Grupa 1 - temat: statystyka ogólna	
Źródła internetowe	Twente index 2012: http://www.twenteindex.nl/lotusroot2/3000/cmstwenteindex2012.nsf/(html)/index.htm CBS: http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/home/default.htm
Pytania nt. regionalnej przestrzeni gospodarczej Twente	
Grupę należy podzielić na dwie mniejsze grupy po 2-3 osoby. Członkowie tych dwóch	

*małych grupa będą pracować razem, aby zebrać informacje wymagane poniżej. Każda mała grupa odpowie na kilka z poniższych pytań. Pytania numer 1, 2 i 7 są obowiązkowe: Należy podzielić pytania w celu zyskania na czasie!! Pytania numer 3, 4, 5 i 6 są opcjonalnie: Każda grupa wybiera **co najmniej jedno** opcjonalne pytanie. Ponieważ jedna osoba przedstawi wyniki całej grupy, członkowie grupy muszą wymienić się między sobą swoimi wynikami wyszukiwania!!*

1. Uzyskać informacje o mieszkańcach regionu Twente (podzielone na 3 grupy wiekowe): **obowiązkowe**

2. Przyporządkować informacje zebrane w pkt. 1 dla liczby mieszkańców 3 dużych miast regionu): **obowiązkowe**

3. Opisać oczekiwany rozwój demograficzny w ciągu kolejnych 30 lat w regionie Twente (czy liczba mieszkańców będzie rosnać/czy maleć): **obowiązkowe**

4. Przedstawić ruchy migracyjne do regionu Twente (zagranicę/z zagranicy; do Niderlandów/z Niderlandów): **opcjonalne**

5. Przedstawić rzeczywisty i oczekiwany poziom wykształcenia ludności regionu Twente w porównaniu do poziomu wykształcenia w całych Niderlandach: **opcjonalne**

6. Uzyskać informacje o dochodach i bezrobociu ludności regionu Twente , w porównaniu do łącznej sytuacji w Niderlandach: **opcjonalne**

7. Które z odkrytych aspektów będą mieć pozytywny a które negatywny wpływ na handel i przemysł w Twente? Odpowiedzi należy uzasadnić, podając źródła internetowe: **obowiązkowe**

Arkusz odpowiedzi

Grupa 1 - temat: statystyka ogólna General Statistics
1. Liczba ludności regionu Twente (podzielona na trzy grupy wiekowe):
2. Liczba mieszkańców 3 dużych miast regionu Twente (podzielona na trzy grupy wiekowe):
3. Oczekiwany rozwój demograficzny w ciągu kolejnych 30 lat w regionie Twente:
4. Ruchy migracyjne w regionie Twente (zagranicę/z zagranicy; do Niderlandów/z Niderlandów):
5. Rzeczywisty i oczekiwany poziom wykształcenia ludności regionu Twente w porównaniu do poziomu wykształcenia w całych Niderlandach

6. Informacje o dochodach i bezrobociu ludności regionu Twente , w porównaniu do łącznej sytuacji w Niderlandach:

7. Które z odkrytych aspektów będą mieć pozytywny a które negatywny wpływ na handel i przemysł w Twente? Odpowiedzi należy uzasadnić, podając źródła internetowe.

Uwagi:

Grupa 2 i 3 - temat: przedsiębiorstwa	
Źródła internetowe	Twente index 2012: http://www.twenteindex.nl/lotusroot2/3000/cmstwenteindex2012.nsf/(html)/index.htm CBS: http://www.cbs.nl/nl-NL/menu/home/default.htm
Pytania nt. regionalnej przestrzeni gospodarczej Twente	
Pytania nt. regionalnej przestrzeni gospodarczej Twente Grupę należy podzielić na dwie mniejsze grupy po 2-3 osoby. Członkowie tych dwóch małych grup będą pracować razem, aby zebrać informacje wymagane poniżej. Każda mała grupa odpowie na kilka z poniższych pytań. Pytania numer 1, 2 i 7 są obowiązkowe: Należy podzielić pytania w celu zyskania na czasie!! Pytania numer 3, 4, 5 i 6 są opcjonalnie: Każda grupa wybiera co najmniej jedno opcjonalne pytanie. Ponieważ jedna osoba przedstawi wyniki całej grupy, członkowie grupy muszą wymienić się między sobą swoimi wynikami wyszukiwania!!	
1. Uzyskać informacje o zatrudnieniu w regionie Twente w następujących 4 branżach: rolnictwo, przemysł, usługi handlowe, usługi niehandlowe): obowiązkowe dla grupy 2	
2. Uzyskać informacje o procentowym zatrudnieniu w regionie Twente w 8 najważniejszych sektorach/branżach kluczowych (2011). Czy istnieją różnice w porównaniu do całych Niderlandów?: obowiązkowe dla grupy 3	
3. Przedstawić udział procentowy innowacyjnych przedsiębiorstw w regionie Twente w porównaniu do udziału procentowego w całych Niderlandach: opcjonalne dla grupy 2	
4. Podać liczbę zagranicznych przedsiębiorstw w regionie Twente i porównać ją z całymi Niderlandami: opcjonalne dla grupy 3	
5. Uzyskać informacje o liczbie nowych przedsiębiorstw / start-ups w regionie Twente oraz o aktualnych filiach przedsiębiorstw i porównać je z sytuacją w całych Niderlandach: opcjonalne dla grupy 2	
6. Opisać sytuację dostępnych powierzchni handlowych i tabele stawek czynszowych budynków w regionie Twente. Informacje te porównać z sytuacją w całych Niderlandach: opcjonalne dla grupy 3	
7. Które z odkrytych aspektów będą mieć pozytywny a które negatywny wpływ na handel i przemysł w Twente? Odpowiedzi należy uzasadnić, podając źródła internetowe: obowiązkowe dla grupy 2 i 3	

itd. dla 3 kolejnych wskaźników/obszarów tematycznych

Załącznik 3: Pytania przewodnie praktycznego poznawania zawodu

Przykładowy materiał z modułu 3 „Formy kontaktów w praktyce“

Agencja Kowalski

Poniższy arkusz pytań pomyślany jest jako materiał pomocniczy ułatwiający nawiązanie rozmowy z pracownikami zakładu. Poniższe pytania możesz wykorzystać lub przygotować zbiór własnych pytań. Zanotuj wyniki rozmowy.

Nazwisko rozmówcy:	Pani/Pan	Pani/Pan	Pani/Pan
Zawód rozmówcy:	Zawód 1:	Zawód 2:	Zawód 3:
Jakie obowiązki i jakie działania są najważniejsze w Pani/Pana zawodzie?			
Gdzie znajduje się Pani/Pana miejsce pracy? (w biurze, magazynie itp.)			
Czym się pracuje? (środki pracy)			
W jakich warunkach Pan/Pani pracuje? (np. presja czasu, nieregularne godziny pracy?)			
Jakie wymogi należy spełnić, by osiągać sukcesy w Pana/Pani zawodzie i spełniać się w nim?			
Czy w Pana/Pani firmie można odbyć praktyki?			
Jak i kiedy odbywa się rekrutacja praktykantów?			

Pytania dotyczące wykształcenia	Pani/ Pan: Dotyczy zawodu:	Pani/ Pan: Dotyczy zawodu:	Pani/ Pan: Dotyczy zawodu:
Jakie wykształcenie jest wymagane? (szkoła, matura, studia?)			
Jakie przedmioty szkolne odgrywają ważną rolę?			
Jak długo trwa przygotowanie do zawodu?			
Jakie wymogi należy spełnić, by przygotowanie do zawodu przebiegło optymalnie?			
Jakie krytyczne czynniki wiążą się z przygotowaniem do zawodu? (np. duże obciążenie)			
Jakie są największe różnice w porównaniu do czasu spędzanego w szkole?			
Dodatkowe pytania:			
Notatki:			

Załącznik 4 : Katalog pytań do zastosowania na targach

*Materiał przykładowy z modułu 3 „Orientacja zawodowa na targach “ (opracowane przez Ehm
Welk Oberschule Angermünde)*

1.	Podaj pełną nazwę przedsiębiorstwa/firmy	
2.	Dane kontaktowe *Adres *Telefon/Mail *Osoba kontaktowa /składanie podań	
3.	Czym zajmuje się firma? Co produkuje lub jakie świadczy usługi?	* * *
4.	Z jakimi przedsiębiorstwami w regionie współpracuje?	
5.	Ilu pracowników zatrudnia?	
6.	W jakich zawodach kształci?	* * * *
7.	Czego oczekuje przedsiębiorstwo od uczniów ubiegających się o kształcenie w zawodzie? (punktualność, rzetelność itd.)	

8.	Jakie szczególne umiejętności są miel widziane? (znajomość jęz. obcych, zdolności manualne, wiedza przyrodnicza ...)	
9.	Co jest typowe dla danego zawodu? (strój roboczy, odzież ochronna, praca zmianowa, praca w weekendy...)	
10.	Gdzie odbywa się wyuczanie zawodu w szkołach i zajęcia pozaszkolne?	
11.	Jakie wsparcie otrzymują uczniowie, gdy mają problemy w szkole?	
12.	Jakie są szanse na zatrudnienie po wyuczeniu zawodu?	
13.	<i>Pytania własne:</i>	

Załącznik 5: List gończy

Przykładowy materiał z modułu 5 „Kompetencje interkulturowe“

M09_List gończy

ZDJĘCIE

Imię
 Nazwisko
 Data urodzenia
 Wiek
 E-mail
 Telefon
 Facebook

Mieszkam w

Moje rodzeństwo

Chodzę do szkoły:

Moje ulubione przedmioty to:

W przyszłości chciałbym być (zawód):

Moje 3 ulubione
 1.
 2.
 3.
 Zyczenia urodzinowe:
 1.
 2.
 3.
 Książki:
 1.
 2.
 3.
 Zespoły muzyczne:
 1.
 2.
 3.
 CD:
 1.
 2.
 3.
 Aktorzy/aktorki:
 1.
 2.
 3.
 Filmy:
 1.
 2.
 3.
 Dyscypliny:
 1.
 2.
 3.
 Sportowcy:
 1.
 2.
 3.
 Dania/napoje:
 1.
 2.
 3.
 W czasie wolnym:
 1.
 2.
 3.
 Kraje:
 1.
 2.
 3.

nie lubię
 nienawidzę
 lubię
 uwielbiam

ja

Załącznik 6: Stereotypy

Przykładowy materiał z modułu 5 „Kompetencje interkulturowe“

Kontekst

Wykorzystywanie ponadgranicznych kontaktów z praktyką na zajęciach wzgl. w ramach orientacji zawodowej daje uczniom możliwość zapoznania się z kulturą sąsiedniego regionu oraz sposobność ogólnej refleksji nad pojęciem „kultury“. Jako wstęp do tej tematyki może posłużyć analiza przez uczniów tematu „Znane i obce“, tu w formie wprowadzenia na przykładzie do tematu „Stereotypy“. Dyskusja na temat wzorców percepcji może stanowić przyczynek do krytycznych refleksji, ponieważ sugeruje najpierw znajomy wzorec percepcji.

Cel dydaktyczny

Celem ćwiczenia jest uczulenie na własną „podatność“ na posługiwanie się stereotypami. Wcześniej niezbędne jest zdefiniowanie pojęcia „stereotyp“.

Stereotyp i uprzedzenie - definicje i pojęcie

Stereotypy (gr. stereós - „stanowiący bryłę, stężały“ i týpos - „odbicie, obraz“) to funkcjonujący w świadomości społeczeństwa uproszczony, skrótowy i zabarwiony wartościująco obraz rzeczywistości, odnoszący się do grup społecznych, osób, sytuacji, instytucji, utrwalony wielokrotnym powtarzaniem. Mimo iż te uproszczone wrażenia i obrazy nie zawsze są zgodne z prawdą, stereotypy są nam potrzebne w celu uproszczenia kompleksowości świata i interakcji z ludźmi należącymi do innych grup. Stosowanie i obecność w świadomości stereotypów jest więc zjawiskiem normalnym i nie należy go oceniać negatywnie, należy jednak pamiętać, że w znaczącym stopniu ograniczają one rzeczywistość.

Spokrewnionym pojęciem jest uprzedzenie. Uprzedzenie powstaje, gdy uogólnione wrażenia zostają zajęte emocjami. W przeciwieństwie do stereotypów uprzedzenie nie jest oparte na doświadczeniu i percepcji, lecz najczęściej na bezrefleksyjnej opinii, a tym samym stanowi osąd a priori. Uprzedzenia są przeważnie nacechowane negatywnie i trudne do wyeliminowania ze względu na swoją kompleksowość i różnorodność.

Przykład różnicy między stereotypem a uprzedzeniem

Banalny przykład różnicy między stereotypami a uprzedzeniami znajduje się w wypowiedzi:
„WSZYSCY Włosi jedzą CODZIENNIE makaron.“ (stereotyp) w przeciwieństwie do „Włosi to makaroniarze!“ (uprzedzenie).

Źródło: IKKDQuelle: IKKD

Ćwiczenie

Na ekranie wyświetlonych zostaje kolejno 10 zdjęć, których wspólnym mianownikiem są **Niemcy (bądź odpowiednio inny kraj)**. Następnie należy określić, które zdjęcia są „typowo niemieckie”. Wyboru zdjęć dokonano w taki sposób, by tylko niektóre motywy były „typowe” dla Niemiec. Większość została uzupełniona obrazami, które są wprawdzie związane również z wybranym krajem, na pierwszy rzut oka nie są jednak dla niego „typowe”.

Realizacja

1. Instrukcja (na ekranie):

"Za chwilę zobacz Państwo 10 zdjęć z Niemiec. Na swoich kartach do głosowania proszę zanotować numery 3 zdjęć, które wydadzą się Państwu najbardziej „typowo niemieckie” (i zastanowić się przy tym, dlaczego)!"

2. Każdy uczestnik otrzymuje teraz „kartę do głosowania”.

W czasie prezentacji zanotuje on na niej trzy numery zdjęć (nr 1-10), na które się zdecydował.

1.	2.	3.	4.	5.
6.	7.	8.	9.	10.

Należy podkreślić, że „karta do głosowania” została jedynie pomyślana jako

jako notes dla uczestników, nie ma więc żadnego innego 'oficjalnego' przeznaczenia.

3. Prezentacja zdjęć

Zdjęcia zostają teraz zaprezentowane kolejno po sobie. Każde zdjęcie powinno być widoczne przez ok. 10-20 sekund.

4. Głosowanie

Na flipcharcie narysowana jest tabela zgodnie ze wzorem w punkcie 2. Każdy uczestnik otrzymuje 3 klejące punkty (na 3 głosy) i rozmieszcza je odpowiednio do zanotowanych numerów zdjęć w tabeli. Sensowne jest takie ustawienie flipchartu, by głosowanie mogło być „względnie tajne” (np. tyłem do plenum), dzięki czemu wynik będzie wolny od czynników zakłócających (presja grupy).

5. Analiza & dyskusja

Które zdjęcia otrzymały najwięcej głosów? Dlaczego? Punktem wyjścia dla dyskusji powinno być pytanie, dlaczego określone obrazy stają się stereotypami, a inne nie.

Załącznik 7: Moje wrażenia / obserwacje zagranicą

Przykładowy materiał z modułu 5 „Kompetencje interkulturowe“

Kwestionariusz

W czasie zajęć przyswoiłeś sobie informacje na temat różnic kulturowych;

obecnie przebywasz zagranicą i masz możliwość zebrania własnych wrażeń dotyczących kraju i ludzi.

Pomocny będzie Ci przy tym poniższy kwestionariusz.

Ludzie

1. Opisz ogólnie kontakty międzyludzkie. Czy zauważyłeś różnice?

.....

.....

.....

2. Czy zauważyłeś coś, co wydało Ci się obce/inne?

.....

.....

.....

Szkoła

3. Opisz budynek, sale lekcyjne, teren szkoły i porównaj je z Twoją szkołą.

.....

.....

.....

4. Przeanalizuj kontakty między nauczycielami i uczniami w szkole partnerskiej.
Czy dostrzegasz różnice w porównaniu z Twoją szkołą? Czy zauważyłeś np.
rozmawiających ze sobą uczniów i nauczycieli w czasie przerw?
Jakie było ich zachowanie (dystans-bliskość)?

.....

.....

.....

5. Przyjrzyj się zachowaniu uczniów podczas zajęć. Czy samodzielnie biorą aktywny udział
w dyskusjach, czy też robią to tylko wtedy, gdy są o to proszeni?

.....

.....

.....

6. Jaka atmosfera panuje w czasie zajęć?

.....

.....

.....

7. Opisz zachowanie uczniów między sobą: Np. w drodze do szkoły, podczas przerwy
lub między sobą.

.....

.....

.....

8. Opisz w porównaniu z punktem 7 zachowanie uczniów wobec Ciebie wzgl. wobec Waszej
grupy gości. Czy dostrzegasz różnice?

.....

.....

.....

Miejscowość

9. Jak nazywa się kraj i miejscowość, w której byłeś, czy jest duża?

.....

.....

.....

10. Czy była Ci ona znana przed przyjazdem w ramach ponadgranicznych kontaktów z praktyką?
Jeśli tak, to w związku z czym?

.....

.....

.....

11. Czy miejscowość ma charakter międzynarodowy? Uzasadnij swoją odpowiedź.

.....

.....

.....

Przedsiębiorstwo

12. Jak nazywa się przedsiębiorstwo i branża, które poznałeś w ramach kontaktów z praktyką?

.....

.....

.....

13. Przyjrzyj się atmosferze w przedsiębiorstwie i opisz ją. Jeżeli brałeś już udział w kontaktach z praktyką we własnym kraju, wskaż różnice.

.....

.....

.....

14. Czy przedsiębiorstwo ma charakter międzynarodowy? Uzasadnij swoją odpowiedź.

.....

.....

.....

Wrażenie ogólne

15. Zastanów się, co dały Ci ponadgraniczne kontakty z praktyką?

Dla mojego rozwoju osobowego:

.....

.....

.....

Dla mojej przyszłości zawodowej:

.....

.....

.....

Inne obserwacje / uwagi:

.....

.....

.....

Załącznik 8: Lista kontrolna dla przedsiębiorstw

- Sygnalizowanie ogólnej gotowości do współpracy ze szkołami
- Jaki rodzaj kontaktu z praktyką można zrealizować (rozpoznanie, rozmowy z ekspertami, praca na zlecenie, praktyka dzienna itd.)?
- Uzgodnienie wraz z nauczycielem dwóch terminów:

Termin 1: Planowanie treściowego i organizacyjnego przebiegu, ew. wstępne rozpoznanie

- Jakie kwestie będą miały znaczenie centralne w kontakcie z praktyką? Jakie działy przedsiębiorstwa podlegają rozpoznaniu?
- Czy kontakt z praktyką zostanie zastosowany na początku, w środku czy na końcu ciągu zajęć? Tzn. jaką wstępną wiedzę przynoszą ze sobą uczniowie?

Po przyjęciu tego za punkt wyjścia możliwe jest przygotowanie, realizacja i ewaluacja kontaktu z praktyką w przedsiębiorstwie.

- Kto będzie osobą kontaktową/ekspertem w przedsiębiorstwie, a kto w szkole?
- Wyjaśnienie kwestii prawnych i ubezpieczeniowych
- Wyjaśnienie kwestii kosztów (koszty przejazdu i zakwaterowania)

Termin 2: Dzień kontaktu z praktyką

- Konsultacje, zdefiniowanie propozycji optymalizacji dla przyszłej współpracy.

Załącznik 9: Lista kontrolna dla nauczycieli

- Jaką metodę chcemy zastosować na zajęciach pozaszkolnych (zapoznanie, rozmowy z ekspertami, praca zlecona, dzień nauki praktycznej itd.)?
- Merytoryczne i organizacyjne zakotwiczenie kontaktów z praktyką w planowaniu półrocza
- Jakie pytania i kwestie będą centralne podczas kontaktu z praktyką?
- Kto jest osobą kontaktową w przedsiębiorstwie?
- Uzgodnienie dwóch terminów:

Termin 1: Planowanie treściowego i organizacyjnego przebiegu, ew. wstępne rozpoznanie

Termin 2: Dzień kontaktu z praktyką

- Przygotowanie kontaktu z praktyką na zajęciach (wspólnie z uczniami):
 - rzeczowo: w oparciu o centralne problemy
 - organizacyjnie: w oparciu o porozumienia z partnerami w praktyce
- Realizacja kontaktu z praktyką
- Dodatkowe opracowanie kontaktu z praktyką:
 - rzeczowe włączenie do nadrzędnych związków przyczynowo-skutkowych (przedmiot nauczania)
 - Sporządzenie/prezentacja produktów
 - Refleksja/ewaluacja procesu nauki
 - Konsultacja z partnerem w praktyce (przedsiębiorstwo)
 - Zdefiniowanie propozycji optymalizacji dla przyszłej współpracy, kontrola ciągłości

8. Bibliografia

- Bandemer von, Stephan; Nimako-Doffour, Anna; Rolff, Katharina (2013): Arbeitnehmer-freizügigkeit und internationale Qualifizierung am Beispiel der Gesundheitswirtschaft. Modellvorhaben auf europäischer Ebene; w: Forschung Aktuell 03/2013 w: <http://www.iat.eu/forschung-aktuell/2013/fa2013-03.pdf> (dostęp 16.07.2014)
- Niemeyer, Beatrix et al. (2009): Berufsorientierung an Allgemeinbildenden Schulen in Deutschland-eine Bestandsaufnahme, w: http://www.boeckler.de/pdf/mbf_pers_bild_berufsorientierung_sek_1.pdf (dostęp 06.08.2014)
- Firmkäs, Martin et al.: Leitfaden zur Betriebserkundung für Betriebe und Lehrer, online unter: http://www.regierung.oberpfalz.bayern.de/leistungen/schule/info/hauptschulinitiative/leitfaden_betriebserkundung.pdf (dostęp 06.08.2014)
- Hofhues, Sandra (2013): Kooperationen zwischen Schulen und Unternehmen gestalten. Befunde aus der Untersuchung eines Einzelfalls in der Entrepreneurship Education, zeszyt nr 01/2013,90-178, w: Zeitschrift für Ökonomische Bildung
- IHK Niederbayern (2014): Die Fachkräftelücke wird immer größer. w: <http://www.ihk-niederbayern.de/aktuelles/artikel/fachkraefteluecke-in-niederbayern-wird-groesser-2/> (dostęp 11.08.2014)
- Kienhuis, Marian (2011): *Naar een model van geïntegreerde doorlopende studieloopbaanbegeleiding havo-hbo*; Enschede: Saxion/Kenniscentrum Onderwijs & Innovatie
- Koltermann, Saskia et al. (2012): Pubertäre Grenzgänger. Zwischen Lernen und Leben, 98-119, w: Wahnsinn Bildung. Brauchen wir eine neue Lernkultur? Gütersloh/München: Brockhaus-Redaktion wissenmedia GmbH (red.)
- OECD (2012): Bessere Kompetenzen-Bessere Arbeitsplätze-Ein besseres Leben. Schwerpunkte der OECD Skills Strategy, w: http://skills.oecd.org/documents/Skills%20Highlights_GER_Web.pdf (dostęp 07.08.2014)
- Ramirez, Martin G. (2012): Informationsdienste für Grenzpendler in europäischen Grenzregionen, Arbeitsgemeinschaft Europäischer Grenzregionen, 20, w: http://www.aebr.eu/files/publications/121030_Abschlussbericht_DE_clean.pdf (dostęp: 15.07.2014)
- Student, Thomas (1999): Regionale Kooperation zwischen Integration und Konkurrenz: Zusammenarbeit an der deutsch-niederländischen Grenze im Rahmen der Ems Dollart Region und der Neuen Hanse Interregio, 5, Baden-Baden: Nomos Verlagsgesellschaft

Zschiedrich, Harald (2011): Wirtschaftliche Zusammenarbeit in
den Grenzregionen. Erwartungen-Bedingungen-Erfahrungen, Berlin: Berliner Wissenschafts-
verlag